Blokkosodás és eldologiasodás
Magyar migrációs diskurzusok

Melegh Attila
BCE Szociológia Tanszék; KSH Kvantitatív Társadalom- és Gazdaságtudományi Kutató Intézet
attila.melegh@uni-corvinus.hu

DOI: https://doi.org/10.64718/ciklus/2026-02-03

Melyek azok a diszkurzív struktúrák, kölcsönhatások és kapcsolódó materiális feltételek, amelyek hozzájárultak a polarizációhoz a liberális piacpárti blokk és az ultranacionalista blokk között? Polányi Károly elméleti keretrendszere alapján az a megalapozott hipotézis tehető, miszerint a piacosítás áll az utilitarista, EU-párti és a nacionalista diskurzusok közötti küzdelem mögött. Ebben a komplex kontextusban figyelmet kell fordítanunk a diszkurzív mechanizmusokra, hiszen ezek – a materiális folyamatokkal és kondíciókkal kölcsönhatásban – szintén önálló szereppel bírnak. Ebben a tanulmányban a fókuszt Magyarországra helyezzük, mégpedig azért, mert ez az az ország, ami már hosszú ideje élen járt a migrációellenes diskurzusok ellenhegemóniájának kialakításában, szembeállítva azokat a menedzselt migrációt támogató Európa-párti diskurzusokkal. Az elemzés 91 szisztematikusan kiválasztott cikken alapszik a vizsgált időszakból (2021. július–2022. április). A tanulmány végén röviden tárgyaljuk, hogy hogyan fogadja el, követi vagy ellenzi a közvélemény a média által kialakított diszkurzív perspektívákat.
Kulcsszavak: eldologiasodás, piacosodás, migráció, neoliberális rendszer, jobboldali populizmus

---

Toward the polarization of blocs and reification. Hungarian discourses on migration

What are the discursive structures, interactions, and related material conditions that have contributed to the polarization between the liberal pro-market bloc and the ultra-nationalist bloc? Based on Karl Polányi's theoretical framework, a well-founded hypothesis can be posited that marketization lies behind the struggle between utilitarian, pro-EU, and nationalist discourses. In this complex context, we must pay attention to discursive mechanisms, as these – in interaction with material processes and conditions – also play an independent role. In this study, we focus on Hungary, specifically because it is the country that has long been at the forefront of establishing the counter-hegemony of anti-migration discourses, contrasting them with pro-European discourses supporting managed migration. The analysis is based on 91 systematically selected articles from the period under examination (July 2021–April 2022). At the end of the study, we briefly discuss how the public accepts, follows, or opposes the discursive perspectives shaped by the media.
Keywords: reification, marketization, migration, neoliberal system, right-wing populism

Bevezetés[1]

Nehéz lenne eltúlozni, hogy a 21. század népesedési és népesedéspolitikai vitáiban a migráció vált a legfontosabb és leginkább megosztó elemmé. Ennek egyszerre vannak materiális és diszkurzív okai. Lezajlott ugyanis egy migrációs fordulat. Migrációs fordulatot jelentett, hogy a kilencvenes évektől a migráció intenzitásának növekedése a kétezres évektől megindult. A globalizáció záró szakaszában (a deglobalizáció kezdeti időszakában) a migráció intenzitásának növekedése nem állt meg (Chase-Dunn, 2023). A 2010-es évektől megszaporodó háborús konfliktusok és a menekülthullámok is egy fordulat irányába mutattak, ugyanis a különböző menekültkategóriák népessége 2018 óta megkétszereződött (UNHCR, 2025). Úgyszintén a diszkurzív jobbratolódás is migrációs fordulatot jelzett mind a népesedési folyamatokban, mind pedig a közéleti vitákban, így a migráció kiemelt közéleti vitatémává vált (ld. migrációs vita: Google, n.d).

Diszkurzív és materiális viszonyok terén korábbi kutatások azt is megerősítették, hogy a 2010-es évekre komoly blokkosodás zajlott le a nemzetközi színtéren (bővebben ld. Melegh, 2023, pp. 27–105, 253–341). Megjelent egy migráció- és globális piacpárti történeti-politikai blokk már a nyolcvanas években, amely a migráció menedzselt változatát képviseli. A menedzselt migráció egyrészt a termelékenység növekedését tűzi ki célul a munkaerő jobb allokációja révén, másrészt meg szeretné oldani a nyugati cégek és ellátási–gondozási rendszerek munkaerőgondjait, és mindeközben létrehozza azt a nemzetközi jogi és politikai rendszert, amely kezelni kívánja a megnövekedett globális áramlással kapcsolatos jogi, emberjogi és politikai gondok egy jelentősebb részét. Ez a történeti-politikai blokk szemben áll egy másik, globálisan is felemelkedő blokkal, amelyik a piacosodásban és globális munkaerőpiac létrejöttében rejlő intézményi és strukturális okok kritikája nélkül lép fel a migráció emelkedése és elfogadottsága ellen, féltve a befogadó országok vélt kulturális és vallási integritását és az ott élők demográfiai reprodukcióját. Ez utóbbi blokk a közvetlen szereplője a különben is zajló *de*demokratizálódási és autoriter fordulatnak főképp Közép- és Kelet-Európában (Tomini, 2021). Mindkét blokk erős háttérrel, intézményi és politikai beágyazottsággal rendelkezik, és csak kisebb kihívások érik őket kívülről, főképp a piaci struktúrák kritikája felől. A blokkok küzdelmének fontos színterei voltak az Európai Unió és az ENSZ jogi és emberjogi vitái;

1 Az alábbi szöveg egy korábbi konferenciakötetben megjelent tanulmány átdolgozott változata: Melegh, A. (2025). A polarizáció konszolidációja. Magyar migrációs diskurzusok. In Lengyel, Gy. (Szerk.), *Az EU kihívása: Izoláció vagy integráció. A magyar média, az elit és a közvélemény az európai integrációról* (pp. 77–104). Corvinus Könyvek. Az alapkutatás a következő program részét képezte: Mediatized EU – H2020 projekt, 2021. január–2024. december.

egészen nyilvános küzdelmek zajlottak a menekültek és illegális migránsok befogadása és kiutasítása kapcsán.

A blokkok küzdelmében Magyarország fontos szereplővé lépett elő, és a hosszú ideje zajló migrációellenes propaganda és a „No Migration" szlogen politikai brandként működik a kormányzó pártban. Ez még a 2026 áprilisában lezajlott kormányváltás nyomán sem módosult. Ez az elköteleződés nemcsak abban érzékelhető, hogy a napi politikában a magyar kormány nyíltan kiáll a nemzetközi és helyi vitákban a migráció, különösen a menekültügybe tartozó migráció ellen, hanem abban is, hogy – ahogy a European Social Survey adataiból látszik – a magyar társadalom (több kelet-európai országgal együtt) 2002 óta elutasító véleménnyel van a migrációról, és csak kevés vagy egyenesen nulla bevándorlót szeretne befogadni nem európai országokból (Melegh, 2023, p. 262; Messing-Ságvári, 2017, 2019). Tehát a magyar társadalom a globális és regionális adatok tükrében is komoly elutasítást mutat. A médiában megjelenő diskurzusok tekintetében pedig ismétlődően megfigyelhetjük, hogy a média újságírói és szereplői a menedékkérők bevándorlását túlnyomó többségben kulturális és biztonsági veszélyként keretezték (Bernáth & Messing, 2016; Sik, 2016). Azt is igazolni lehet, hogy a magyarországi média polarizáltabb más országokhoz képest, és a szereplők különböző álláspontjaikat más országokkal szembeni pozicionálásban fejtik ki (Maneri, 2023; Melegh et al., 2019).

Ezek alapján jogosan vetődik fel a kérdés, hogy mennyiben blokkosodik a magyar társadalom közvéleménye és a média képe a diskurzusok szintjén, azaz mennyiben figyelhetünk meg belül is (nemcsak globálisan) blokkosodást és polarizálódást, és milyen dinamikára számíthatunk a kritikai diskurzuselemzés és a kapcsolódó survey-es elemzés alapján. Még pontosabban: milyen mechanizmusokat és tényezőket azonosíthatunk, amelyek a blokkosodás és polarizáció irányába mutatnak, és mennyiben állapíthatunk meg hegemóniát abban az értelemben, hogy a közvéleményben megfigyelhető törések egybeesnek a médiadiskurzusok közötti törésekkel.

Elméleti megfontolások

Amikor azt próbáljuk elemezni, hogy a diskurzusok hogyan fejlődnek, akkor összetett stratégiát szükséges alkalmaznunk, ami az elemzés részévé teszi a materiális struktúrákat és folyamatokat is (Fairclough, 2001). Nagyon gyakran érvelnek azzal szerzők, hogy a változások során bizonyos diskurzusok attól erősödnek fel, hogy felhasználják politikai célra és normalizálják azokat (ld. pl. Krekó & Enyedi, 2018). Ezt leginkább a korábbi normákon átlépő populista nacionalizmus elemzése során teszik a kutatók (ld. pl. Wodak, 2015).

Néhány szerző morális pánikgombokról, vagyis az ilyen típusú reakciók használatának instrumentalizációjáról, beszél (Sik, 2016; Lázár & Sik, 2019). Több szerző azt is állítja, hogy mindez az autoriter fordulat része, amelyet alapvetően a politikai racionalitás és a nemzetközi politikai kontextus alapján az elitek irányítanak (Levitsky & Way, 2020). Ezek igen fontos meglátások, de kiegészítésre szorulnak. Figyelembe kell venni a nem jobboldali (azaz általánosan liberálisnak nevezett) diskurzusok történeti helyét és szerepét is, és meg kell vizsgálni a diszkurzív blokkok közötti interakciókat. Illetve ki kell terjeszteni a vizsgálatot a komplex anyagi-történelmi fejlődésre is, amely nélkül nem látjuk, hogyan alakulnak ki és hogyan stabilizálódnak a különböző hegemón és ellenhegemón diszkurzív blokkok. Ennek az összetett feladatnak csak néhány elemére tudunk itt most koncentrálni. A magyar diskurzusok elemzésekor tehát a migrációval kapcsolatos különböző, történelmileg kialakuló struktúrákat és diszkurzív kereteket is figyelembe vesszük és a kognitív mintákat összekapcsoljuk az általános gazdasági és társadalmi változásokkal is. Ebből kifolyólag a tanulmányban három elméleti perspektívából elemezzük a fejleményeket.

Az első ilyen a migrációval, különösen az Európa és nem Európa közötti migrációval is kapcsolatos szupremácia posztkoloniális elmélete, amit több szerző Kelet-Európára is alkalmazott (áttekintésért ld. Cantat, 2016; Böröcz & Sarkar, 2017; Kołodziejczyk & Huigen, 2023). E perspektíva kulcseleme az a hosszabb távon fennálló hierarchikus képzet, amely szerint a 19. századtól kezdve a világ különböző gyarmatosított vagy korábban gyarmatosított részei és népei úgy ábrázolódnak, mint amelyek kognitív és társadalmi alsóbbrendűségük miatt szükségszerűen alávetettek az európai uralomnak és irányításnak (Said, 1978; Spivak, 1990; Mignolo, 2000). Ugyanez a hierarchikus gondolkodás Európán belül is jelentkezett a 19. századtól kezdve, ahol Kelet-Európa és a Balkán mindig is Európa és nem Európa közötti területként jelent meg (Wolff, 1994; Todorova, 1997). Ez civilizációs lejtőként értelmezendő, ami közvetlenül jelentkezik különböző eurocentrikus népesedési diskurzusokban (Melegh, 2006). Ebben az elméletalkotásban Böröcz József például úgy érvel, hogy a „jóság"-monopolizáló Nyugat-Európa a migráció tekintetében a bevándorlók befogadásának humanitárius jellegét hangoztatja, amely mintát az „alsóbbrendű" kelet-európaiaknak is követniük kellene (Böröcz, 2000, 2006). Ez az eurocentrikus diskurzus teljesen egyértelműen megjelent a menekültválságra adott kezdeti németországi reakciókban.

Ez a konstruált kulturális dominancia kelet-európai diskurzusokra ki kell, hogy hasson, amelyekben elfogadhatják, de meg is kérdőjelezhetik ezt a szupremáciát. Ezek a mintázatok lecsorogtak a közgondolkodásba is, és az a szabály, hogy a fejlődést hierarchikusan kell értelmezni, jól látszik az úgynevezett „menekültválságot" közvetlenül megelőző közvéleménykutatásokban Magyarországon, Romániában és Bulgáriában is (Kiss, 2017; Melegh et al., 2016). A hierarchia miatti felfelé kapaszkodási vágy vagy éppen az ez

elleni tiltakozás is jól látszik a médiadiskurzusokban. Még ez a tanulmány is foglalkozik majd olyan, a brüsszeli és európai dominancia elleni tiltakozásokkal, amelyek leginkább a migráció kérdésével vannak összefüggésben oly értelemben, hogy a volt koloniális nyugat az európaiak számára úgymond nem kezelhető migránstömegeket kényszerít a keleti régióra. Az EU-hoz való csatlakozás és a migrációs politika kapcsán a kelet-európai nacionalizmus fellázadt a másodrendűség és a mások általi kormányzásnak való alávetettség ellen. Az európai dominancia hirdetése és egyben ambivalens megkérdőjelezése központi diszkurzív elemmé vált a felemelkedő nacionalizmus és a kelet-európai kompetitív autokrata rezsimek számára (Levitsky & Way, 2020; Krastev, 2022; Melegh, 2023). A hierarchikus rend más szabályokhoz is vezethet (például az Európa-pártisághoz a migrációs politikákhoz kapcsolódóan), amelyek tisztázzák, mi mondható ki és mi nem, valamint megadják a lehetséges diszkurzív manőverezési technikákat. Az alábbi elemzés egyik izgalmas kérdése lesz, hogy a migrációhoz köthető politikai-történelmi blokkok hogyan használják ezeket a kereteket.

Az elemzés második perspektívája azoknak a történeti kapcsolatoknak a feltárása, amelyek magyarázzák, miképpen váltja a liberális diszkurzív blokk uralmát a nacionalista blokk ellenhegemóniája. Ehhez segítségül hívjuk Polányi Károly meglátását, miszerint a liberális piaci utópiák periódusait bizonyos kettős mozgások követik, köztük a nacionalizmus is (Polanyi, 2001 [1944], 2018 [1945]). A nacionalizmus felemelkedésének még egzaktabb történelmi-materiális háttere több különböző munkában is elemzésre került (Kalb, 2011; Andor, 2017; Böröcz & Sarkar, 2017; Messing & Ságvári, 2017, 2019; Fabry, 2019; Hann, 2019; Mihályi & Szelényi, 2019).

A migrációval is összefüggésben és annak magyarázataként a fenti szerzők többször rámutattak az Európa különböző részei közötti egyenlőtlen gazdasági és társadalmi cserékre, a piacok megnyitása és a társadalmak piacosítása elleni nemzetállami lázadásokra, az államhatalomba és a politikai intézményekbe vetett bizalom hiányára, a jövedelmi és jóléti különbségekre. Emellett kiemelkedően negatív társadalmi attitűdöket mértek a migrációval kapcsolatban régiós szinten, de leginkább Magyarországon, Csehországban és Észtországban, ahol a népességcsökkenés, illetve a migránsokkal szembeni relatíve erős félelem mind-mind hozzájárultak ahhoz, hogy pánik alakuljon ki és elkezdődjön a nyugat hibáztatása azért, hogy úgymond a törékeny kelet-európai államokra erőlteti az egyre növekvő migrációt (Melegh, 2023). Összefoglalóan ez a történeti perspektíva a migrációt és a migrációs diskurzusokat egy történeti lépéssor elemének tekinti.

A harmadik perspektíva a piacosodásra koncentrál. Ezzel kapcsolatban két meglátással operálunk. A piacosodás következtében kialakult egy absztrakt migrációs koncepció, amely a migránsokat absztrakt módon, főként a piaci kereslet-kínálattal

és a munkaerőpiaci „értékekkel" összefüggésben értékeli immár globálisan (Melegh, 2023). A migráció fogalmának ilyen értelmű piacosítása (eldologiasítása, reifikációja) azért fontos számunkra, mert a társadalmilag így konstruált absztrakcióval könnyen játszadozhatnak a polarizált vita résztvevői (pl. az egész csoportot becsmérelhetik a kiválasztott részcsoportok alapján, vagy éppen megmutathatják, mennyire hasznosak a lokális gazdaság számára). Emellett olyan erők radikalizálódásához vezethet ez el, amelyek megpróbálják negatív vagy pozitív módon, politikai célokra felhasználni az átfogó (mitizált) migrációs folyamatokat és a kapcsolódó félelmeket (Wodak, 2015). Ez a taktika különösan sikeresnek bizonyult a menekültügyi és migrációs szabályozásban intézményesült normák és értékek megkérdőjelezésében.

A politikai rendszerek és a média polarizációjához kapcsolódik egy további pont. Hallin és Mancini ezzel összefüggésben megalkottak néhány nagyon fontos érvet a médiarendszerek összehasonlításáról szóló klasszikus könyvükben (Hallin & Mancini, 2004). Ebben amellett érvelnek, hogy a polarizált pluralizmus rendszerében nagy a politikai elköteleződés, a média magasan polarizálttá válik, és kulcsszereplővé válik a politikai küzdelmekben is. Magyarország beleillik ebbe a mintázatba, és ezek a fejlemények nagyon fontos tényezőknek bizonyultak az ország autoriter fordulata során (Polyák & Urbán, 2024).

Összességében az elemzési irányok és perspektívák komplex használatával ez a tanulmány azt a kérdést kívánja megválaszolni, hogy mely diszkurzív struktúrák, interakciók és kapcsolódó materiális feltételek segítették a diszkurzív blokkok közötti polarizáció konszolidációját, illetve az ultranacionalista ellenhegemónia felemelkedését. A tanulmány úgy érvel, hogy a polarizáció megszilárdulása az elképzelt hierarchiák szimbolikus használata és a migráció kifejezés manipulatív kezelése anyagilag kondicionált specifikus kapcsolat eredményének tekinthető, amely kombináció a népességen belüli különböző szorongások és félelmek alapját képezi. Ezt a vizsgált médiumokban együttesen megjelenő diszkurzív formációk elemzésével teszteljük, illetve azzal, hogy megfigyelhető-e szignifikáns összefüggés különböző közvélemény-kérdésekre adott válaszok között, amennyiben a diszkurzív blokkok szerinti állítások közötti asszociációt elemezzük.

Adatok és módszertan

A vizsgált orgánumok között voltak állami és magán-, online és nyomtatott, kormányközeli és ellenzéki/független termékek is. Először két tévécsatorna, az M1 és az RTL esti híradóját választottuk ki. Ezt követte két napilap, a kormányközeli *Magyar Nemzet* (MN), illetve a kormánykritikus *Népszava* (NSZ). Mindkét napilap online és nyomtatott formában

írott cikkeit is figyelembe vettük. A fentiek mellett két népszerű online újság cikkei is bekerültek az elemzésbe, a kormánykritikus *HVG*-é, illetve a kormánypárti *Origó*é. Végül, miután arra a megállapításra jutottunk, hogy ezek a médiumok nem fedik tökéletesen a magyar közbeszéd teljes spektrumát, ezért az elemzést kiegészítettük a HírTV és az ATV tartalmaival is. Az előbbi nyíltan kormánypárti, míg az utóbbi korábban liberális-kormánykritikus vonalat vitt ugyan, azonban ez a pozicionálás több médiakutató által is megkérdőjeleződött, legfőképpen a csatorna tulajdonosváltása, illetve az ebből következő hangnemváltás miatt.

Heti szinten összesen 50–100 cikket találtunk a különböző kormányközeli és -kritikus sajtótermékekben, ahol szerepelt a „migráció", „migráns", „menedékkérő", „bevándorló", „kivándorló", „migrációs kvóta" kifejezések valamelyike. Ezek a számok az orosz–ukrán háború kirobbanásával kiugróan megnőttek (volt, hogy heti 400 cikk fölé is), illetve a korábban ritkán használt „menekült" kifejezés is újra általánossá vált. Ez utóbbi kulcsszót kiegészítettük az „ukrán" szóval, hogy könnyebben nyomon követhessük a háborúhoz kapcsolódó fejleményeket. Minden héten 3–4 cikk került kiválasztásra, lefedve a legfontosabb témákat, médiumokat, illetve a korábban vagy újonnan talált mintázatokat (Bernáth & Messing, 2016; Melegh et al., 2019; Melegh, 2006, Melegh et al., 2016). Végül összesen 91 cikket kódoltam és elemeztem a kutatás során.

A materiális feltételek és folyamatok tekintetében azokra koncentráltam, amelyek leginkább tudják befolyásolni a magyar közvélemény migrációval kapcsolatos vélekedéseit és érzékenységét. Ezek a materiális folyamatok szorosan kapcsolódnak az alábbiakban bemutatott kulcsdiskurzusokhoz, kiegészülve a lehetséges elhallgatással is. Például a nyitott piac problémája bár többször is felmerült a közéleti vitákban, annak szisztematikus kritikája hiányzott az azonosított diskurzusokból. Azt lehetett megfigyelni, hogy a munkaerőpiaci nyitás, illetve a be- és kivándorlók által tapasztalt munkavállalással kapcsolatos problémák a piac szisztematikus kritikája nélkül jelentek meg. Ezek a hiányosságok fontosak lehetnek annak megállapításában, hogy hogyan és miért alakulhatott ki diszkurzív ellenhegemónia a migráció témájában.

A magyarországi kérdőíves felmérés a Mediatizált EU projekt keretében készült. Az 1022 válaszadó körében végzett országos reprezentatív felmérés célja az volt, hogy leírja a magyar felnőtt lakosság európai integrációval, elitekkel és médiával kapcsolatos nézeteinek és attitűdjeinek főbb jellemzőit. A kutatás terepmunkája 2023. július 21. és augusztus 2. között zajlott, CAPI-módszerrel. A mintát háromlépcsős valószínűségi mintavételi módszerrel képezték. A munkát a TÁRKI, egy tapasztalt közvélemény-kutató cég omnibusz-felmérésében végezték el. A minőségellenőrzést 10%-os visszahívás formájában biztosították. A nyers adatok nem, életkor és településtípus szerint kerültek súlyozásra.

A legfontosabb vitákat a magyarországi választások, az afganisztáni változások, a belorusz határválság és 2022 februárjától az Ukrajnában zajló háború dominálták. Ez az utóbbi (ahogy azt lejjebb bemutatjuk) nagyon fontosnak bizonyult a magyarországi diszkurzív fejlemények szempontjából.

Megközelítésünket akkor tekintjük érvényesnek és eredményesnek, ha a következő eredményeket tudjuk felmutatni. A szorosan összefüggő diszkurzív alakzatok alapján a cikkeken belüli diszkurzív témák és alakzatok együttes előfordulása (keresztkapcsolatai) alapján diszkurzív blokkokat azonosíthatunk. Ezt a polarizáció bizonyítékaként is fogjuk kezelni, különösen akkor, ha a formációk a többi blokkban ellentétes, és még fontosabb, hogy egymást degradáló diszkurzív ellenpontok mentén alakulnak ki. Az elemzésben meg fogjuk vizsgálni, hogy a diskurzusokban említésre kerülnek-e vagy reflektálnak-e az anyagi körülményekre, hogy lássuk, hogyan épülnek be az ilyen elemek a diskurzusokba. Valaminek a kimaradása ebben a tekintetben ugyanúgy fontos eredménynek számít.

A diszkurzív elemzésben kifejezetten azt fogjuk megvizsgálni, hogy a fent leírt keleti–nyugati diskurzusok (posztkoloniális perspektívák) összekötik-e (megjelennek-e és szervezik-e) a két blokkot. Ebből kiderül, hogy ez a történelmileg örökölt hierarchikus és eurocentrikus képzet hogyan kapcsolódik az azonosított blokkokhoz. Ha nem figyelhető meg minta a kapcsolódásban, akkor el kell vetnünk ezt a diszkurzív mechanizmust. Számíthatunk a hierarchiák cáfolatának diszkurzív stratégiáira (nem vagyunk másodosztályúak), vagy még olyan stratégiákra is, hogy „európai" normák mentén kell civilizálnunk magunkat.

Azt is megvizsgáljuk, hogy ez a hierarchikus manőverezés kimutatható-e a lakossági felmérésekben. A fejlődési hierarchiákra vonatkozó kérdéssel dolgoztunk, amely 12 különböző ország, köztük Magyarország fejlődési szintjének szubjektív megítélése szerinti rangsorolására kérdez rá („Egy egytől hétig terjedő fejlődési skála alapján hova sorolná az egyes országokat?"). E kérdés alapján átlagértéket lehet számolni az egyes országokra, és ellenőrizni lehet, hogy az egyes blokkokhoz kapcsolódó tételek helyeslése összefügg-e Magyarország fejlettségének az átlaghoz viszonyított túl- vagy alulértékelésével. A nacionalista blokk esetében a túlértékelés lehet releváns, míg az Európa-párti liberális blokkok esetében az alulértékelés a lehetséges irány (ld. Melegh, 2006). Az elemzés során Kendall tau-b asszociációt használunk, és annak szignifikanciáját teszteljük. Szignifikáns összefüggés hiányában cáfolni tudjuk azt, hogy a közvéleményben Kelet–Nyugat hierarchiák jelennek meg, illetve hogy ezek szervezik a véleményblokkokat.

A blokkok létezésével kapcsolatos vizsgálatunk során azt elemezzük, hogy a migrációs kérdések és az azokra adott válaszok hogyan kapcsolódnak a következő tételekhez, beleértve a fent említett hierarchiakérdést is.

A kutatásban résztvevőknek skálán kellett értékelniük a következő migrációval kapcsolatos állításokat:

- Az EU segít a nem EU-s országokból érkező bevándorlás kezelésében.
- A migráció megoldja az EU munkaerőpiaci problémáit.
- Mivel manapság nehéz jól fizető munkát találni, csak rontana a helyzeten, ha sok külföldit beengednének az országba.

Ezeket az állításokat megvizsgáltuk aszerint, hogy a menedzselt Európa és a nacionalista blokkokhoz tartozók mutattak-e erősebb korrelációt velük, és hogy megfigyelhető volt-e valamiféle belső kohézió a sajtóban feltárt minták mentén.

Az alábbiakban ismertetett blokkokat először a médiában figyeltük meg diszkurzív szinten, majd ellenőriztük, mennyiben és miként jelennek meg a közvéleménykutatásokban. Elemzésünkben a liberális-menedzselt Európa blokkot a diszkurzív formáció azonosítása után a következő állításokra fordítottuk le:

- Hova helyezné az egyes országokat (Magyarországot) 1-től 7-ig terjedő fejlődési skálán?
- Az EU-nak fontos szerepe van az emberi jogok és a demokrácia védelmében Magyarországon.
- Mit gondol, mi az európai uniós tagság legfontosabb előnye Magyarország számára? Kérjük, válasszon kettőt a következőkből … A migráció jobb kezelése.
- Egyes tagországok eltérése az európai iránytól veszélyezteti az EU-t.
- A magyar kormány nem kellően transzparens módon használta fel az uniós forrásokat.
- Az EU-nak pozitív szerepe van az ország gazdasági fejlődésében.
- Az EU-s központi intézményeket meg kell erősíteni.
- AZ EU növeli az ország biztonságát az Ukrajnában folyó háború vonatkozásában.

A sajtóelemzésben feltárt nacionalista blokkot a következő állítások alapján operacionalizáltuk:

- Hova helyezné az egyes országokat (Magyarországot) 1-től 7-ig terjedő fejlődési skálán?
- Az EU úgynevezett LMBTQ propagandája káros a gyerekekre.
- Az EU veszélyezteti az ország nemzeti identitását és hagyományos értékeit.
- Az EU beavatkozik az ország külügyeibe és veszélyezteti szuverenitását.
- A Nyugat működése kaotikus, hatástalan és hanyatló.
- Magyarország az igazi európai értékek, a kereszténység és a család intézményének letéteményese.
- Közép-Európa országai közös értékeket és hagyományokat képviselnek, amelyeket az EU-nak tiszteletben kellene tartania.
- Kérem, mondja meg, hogy az Ön véleménye szerint ahhoz, hogy valaki igazi európai legyen, mennyire fontos … Kereszténynek lenni.

Társadalmi és diszkurzív kondíciók

Kritikai diskurzuselemzés során nagyon fontos, hogy a vizsgált periódusban tisztán lássuk a különböző szemiotikai rendek materiális és diszkurzív kondícióit. Ezek között vannak általános és specifikus kondíciók, melyek történelmileg alakulóban vannak (Fairclough, 2001; Foucault, 1972).

A migráció különböző formái rendkívül komplex jelenségek. A földrajzi mobilitás összetett kapcsolatot hoz létre a vándor és a küldő csoportok, családok, fogadók, szervezők, hatóságok és szociális szervezetek között. Ez nagyon gazdag és változatos formákhoz vezethet, miközben ezek a mintázatok homogenizációs nyomás alá is kerülhetnek a piaci folyamatok miatt. A migráció sikere azon múlik, hogy a migránsok hogyan tudnak anyagi helyzetük és kapcsolataik alapján integrálódni a meglévő hatalmi struktúrákba.

A diszkurzív folyamatok anyagi feltételeiről általánosságban elmondható, hogy az utóbbi évtizedek globalizációja, piacosodása és nyitása növelte a migráció mértékét, mégpedig úgy, hogy a gazdasági és munkafolyamatokat tovább fragmentálta, a munkát flexibilisebbé tette és a határokon átívelő értékláncok dominanciáját növelte (Antunes, 2021; Melegh, 2023). Ezek mellett megnövelte a transznacionális munkaerő-migráció iránti keresletet, ami mára tárgyiasított, globális és masszív fiktív csererendszerré állt össze. Migrációs fordulat következett be tehát, ami globális migrációs és munkaerőpiacot hozott létre. Európa az 1980-as évek óta kulcsszerepet játszik ebben az átalakulásban.

Természetesen ezek az együttes transzformációk radikálisan megkérdőjelezték a fennálló kulturális és diszkurzív mintázatokat és mechanizmusokat, ami pedig komoly hatást gyakorolt a különböző csoportok és nemzetek interakcióira és identitására. Ezek a változások adott régiók esetében különösen nagy kihívásokat jelentettek. Ilyen akut feszültségekkel küzdő térség például az EU-val közös korlátlan szabadpiaccá összeálló Kelet-Európa. Kelet-Európában a piaci nyitás és tulajdonváltás kiemelkedően nagy sokkhatással járt. Ebben a régióban a korábbi szocialista vegyesgazdaságok (függetlenül különbözőségeiktől) összeomlottak, és a kapitalizmuson belüli globális feszültségek hatványozott erővel hatottak. Ehhez párosult még a csökkenő termékenység, a gazdasági újraelosztás stagnálása, majd esése, és az ezekből következő társadalombiztosítási és közszolgáltatási feszültségek növekedése. Ezek együttesen ágyaztak meg az általános demográfiai szorongás kontextusában létrejövő, a migráció és jóléti versengés köré épülő konfliktusoknak.

Magyarországon különösen éles társadalmi váltások következtek be. Egyrészt az ország még a térségen belül is különösen nyitottá vált a külföldi tőke számára. Ez inverz módon elvándorlást is elindított. A népmozgalom Európában egyedülálló módon már nagyon

korán, 1981-től a természetes szaporodás helyett természetes fogyást mutatott, így bevándorlás mellett nagyon komoly munkaerőpiaci feszültségeket élt át az ország, ami éles versengési tudathoz vezetett. Ez utóbbi igen fontos volt a migrációtól való egészen erős félelemben, hiszen a legélesebb elutasítást a munkaerőpiaci és a jóléti versengés idézte elő.

Mindezt látva nem meglepő, hogy kialakultak a Kelet–Nyugat diskurzusra építő pro- és antimigrációs blokkok. A diszkurzív és társadalmi-materiális folyamatok kombinációja miatt az ilyen történelmi-politikai blokkok felemelkedését valójában a rendszeren belüli valós történelmi hajtóerők táplálták, így ezekre a globalizáció konjunktúráiban kiemelkedő történelmi folyamatként kell tekinteni.

Diszkurzív formációk: nacionalista és liberális-menedzselt Európa, valamint a Kelet–Nyugat diskurzus mint szervezőelem

Az alábbi felsorolás a diszkurzív kulcsformációkat és azok közötti kapcsolatokat tartalmazza a magyar sajtóban 2021–22-ben. Külön figyelmet szenteltünk az identitás- és pragmatikus, a cselekvésre vonatkozó elemeknek, illetve a diszkurzív blokkok közötti kapcsolatoknak. Diszkurzív formációk alatt a foucault-i értelemben vett, egymáshoz kapcsolódó diszkurzív elemeket, mintázatokat és perspektívákat értettük:

> Amikor több kijelentés között szóródási rendszert tudunk leírni, amikor tárgyak, kijelentéstípusok, fogalmak vagy tematikus választások között szabályszerűséget (rendet, korrelációt, pozíciókat és funkciókat, változásokat) tudunk meghatározni, akkor az egyszerűség kedvéért azt állíthatjuk, hogy diszkurzív képződménnyel van dolgunk. (Foucault, 1972, p. 38)

A diszkurzív formációk közötti összetett kapcsolódásokat diszkurzív blokkokként vagy diskurzusokként is lehet értelmezni. Ezeket a kapcsolódásokat a cikkekben együttesen megjelenő diszkurzív formációk alapján tudtuk detektálni, és az alábbi listákban mutatjuk be.

Az elemzés megmutatta: vannak erős kapcsolódások, de a főbb diszkurzív blokkok között is fel lehetett állítani néhány keresztkapcsolatot:

A *nacionalista blokk* nagyrészt azokat a formációkat tartalmazza, amelyek legitimnek és erősítendőnek tekintik a migráció feletti állami kontrollt, és elutasítják a piaci alapú és az EU által menedzselt migrációt kulturális-történelmi alapon. Ez a blokk az európai történelmi eredmények kapcsán eurocentrikus, azonban a liberális és diszkrimináció-elle-

nes értékeket hibásnak tekinti, azok szerinte hanyatláshoz vezetnek. E blokk a koloniális, nemzeti és vallási alapú Európa korábbi változatához való visszatérést tartja fontosnak. Szívesen operál a fehérség és a civilizáltság kategóriáival (Böröcz, 2022). Nevezhetjük regresszív európaiságnak is.

Az alábbi sajtóbeli diszkurzív állítások alkotják a blokk alapelemeit:

- Biopolitikai kontrollt és a helyiek védelmére irányuló direkt intervenciót kell megvalósítani a népesedési folyamatok irányításában.
- A nemzeti identitás és szuverenitás védelme szükséges az akaratukat migrációs kérdésekben a nemzetállamokra kényszerítő globalista elitekkel szemben.
- A nyugat és az EU hanyatlik és káoszba süllyedt, és ez a civilizációs hanyatlás akadályozza meg a migrációra adandó, az erőn és az ún. európai alapértékeken alapuló valós válaszokat.
- Mély-Európa vagy Közép-Európa az utolsó ún. európai bástya a hanyatló Nyugattal szemben.
- A migrációval összefüggésben lévő terrorizmus és bűnözés okozta veszélyek elleni biztonsági mechanizmusokat erősíteni kell.
- A nem európai országok felől érkező migrációs nyomás (malthusiánus típusú) és a súlyos gazdasági és ökológiai – illetve az ehhez kapcsolódó túlnépesedési – válság miatt zajlanak az illegális migrációs folyamatok.
- A veszélyben lévő, fehér kereszténységnek – mint a liberális identitáspolitika által meggyengített történelmi erőnek – a védelme szükséges.

A *liberális és menedzselt Európa blokk* azokat a formációkat tartalmazza, amelyek a nem nacionalista, föderális Európa gondolatán alapuló közös piac eurocentrikus vízióját tükrözik. E formációk szerint a magállamok a fejlettséget/civilizációt képviselik, és a migráció közös európai kezelést kíván meg. Szerintük a migráció kezelésének ki kell elégítenie a liberális humanitárius utópiákat, tiszteletben tartva az emberi jogokat, de emellett bizonyos típusú utilitarista nyereséggel is járnia kell (Mannheim, 1936; Melegh, 2006). Ez a formáció is eurocentrikus, önmagát a migráció természetes célpontjának tekinti és gyakran az „elmaradott" és szélsőségesen nacionalista Kelet-Európában látja meg konstitutív ellentétpárját. A migráció absztrakt kategóriáját elfogadja, és a migrációs folyamatokat összevontan kezeli.

Az alábbi sajtóbeli diszkurzív állítások alkotják e blokk alapelemeit:

- Az EU a migráció normális menedzsmentjét és kontrollját képviseli különböző liberális humanitárius diskurzusok keretében.
- A piaci és munkaerőigényeket a migráción keresztül lehet kielégíteni.
- Az olyan alapértékeket, mint a szabadság, emberi jogok, szolidaritás és civilizációs erények, védeni kell a migráció esetében is.

- Erős Európa. Európa kiáll a határai, érdekei és értékei védelmében, még a migráció esetében is.
- A kelet-európai nacionalista veszély megakasztja az európaizálódást.
- A humanizmus fontos, és e változat a gyengék védelme köré szerveződik.
- Az egyenlőtlenségi és egyenlőtlen csere (developmentalista) fontos kritikai perspektíva, amely szerint a migránsok, főleg a kelet-európai migránsok bérek és munkakörülmények tekintetében ki vannak zsákmányolva.

A fenti két blokkot átfogja és szervezi két tágabb diskurzus. Az egyik az abnormálisnak tekintett diskurzusoktól való távolságtartás, a másik pedig a Kelet–Nyugat diskurzus:

- A migrációval és Európával kapcsolatos kritikai reflexió arra összpontosít, hogyan lehet a beszélőt eltávolítani a különböző „felkínált" diskurzusoktól és a félrevezetőnek vagy „abnormálisnak" tekintett narratíváktól.
- A Kelet–Nyugat diszkurzív formációk szervező és átfogó struktúrák, amelyek az országok és régiók társadalmi fejlődését hierarchikusan értékelik globálisan és Európában. Ezek a formációk kiterjeszthetők a migránsokra is, minthogy ezek a diskurzusok meghatározzák, hogy kiket kell befogadni vagy elutasítani. Ez szintén sorvezető lehet ahhoz, hogy az alsó szinteken lévő országok, migránsok hogyan juthatnak nagyobb megbecsültséghez.

A kapcsoló és szervező formációk mellett további fontos kapcsolatok vannak a fenti diszkurzív blokkok között. Egyrészt különböző blokkok használhatnak azonos diszkurzív formációkat, ha némiképp megváltoztatott formában is. Ezek azok a diszkurzív formációk, amelyek különböző blokkokban is megjelenhetnek. Ilyen például a Nyugat hanyatlása, értékvesztése és káosza. A menedzselt Európa-blokkban az erő és önazonosság hiánya, a hanyatlás a liberális értékekre vonatkozik, míg a nacionalista blokkban a kereszténységre és az ún. civilizációs alapokra. Ezek az együttes megjelenések és átfedések arra is utalhatnak, hogy új Európa-ideál van kialakulóban a blokkok találkozási pontjánál, amely kiféle erősebb és harciasabb Európát képzel el, de közben fenntartja liberális vagy történeti civilizációs arculatát és az ennek megfelelő migrációs politikát.

A blokkok között leginkább a migrációs intervenció módjában, a kontrollt birtoklók megjelölésében és az identitáskérdésekben fedezhető fel eltérés. A piacosodás kritikája pusztán az esetleges kulturális hatások tekintetében kapcsolódik a blokkokhoz (ezt főképp a nacionalista blokk képviseli), vagy csak a „kizsákmányolt" Magyarországra és Kelet-Európára fókuszálva jelenik meg (azaz csak „minket" zsákmányolnak ki). Ez az identitásfókusz és a szisztematikus kontextualizálás hiánya magyarázhatja a blokkok közötti polarizációt, hiszen az egyes pozitív vagy negatív vélemények a migráció kérdésében a társadalmi és gazdasági környezetből kiszakítva jelennek meg.

A piackritika hiánya azt is jelentheti, hogy nem lesz kritikai vizsgálat tárgya a piacpártiság azon feltevése, hogy a különböző migráns (a kivándorlók helyére érkező vagy a népességfogyást ellensúlyozó) és a nem migráns csoportok munkája által termelt hozzáadott érték munkaerőpiaci és biopolitikai szempontból hasonlóvá válik, ezáltal megteremtve a formális egyenlőségüket és kicserélhetőségüket, és így egy absztrakt, sokszor nagyon különböző elemeket összemosó migránsfogalom jön létre. Ez a diszkurzív rend komplex ellendiskurzusokat válthat ki, hiszen az ellentábor épp a kicserélhetőség ellen küzdhet kulturális és rasszalapon.

Az így felálló diszkurzív folyamatban a Kelet–Nyugat keretezés és az abban rejlő rasszhierarchia adja meg a különböző szociális, politikai és migránscsoportok befogadásának/elutasításának és harcának irányát a blokkok szerint. A nacionalista blokk a liberális és felhígult Nyugatot és az azt kiszolgáló keleti partnereket támadja a nem-európai tömegek beáramlása miatt. A liberális blokk ezzel szemben a keleti tagállamokban, és azon belül a magyar kormányerőkben látja azt a szereplőt, aki nacionalista alapon gátolja a közös EU-s problémamegoldást, miközben szükség van a menedzselt és gazdaságilag hasznos migrációra.

Blokkok és ellenblokkok: piaci normalitás versus annak kulturális elutasítása

Magyarországon a demográfiai szükségletekhez kapcsolódó piacpárti és liberális keretezés mindig is fontos szerepet játszott, azonban a 2010-es évektől kezdve komoly támadásokat kellett kiállnia az elitdiskurzusokban (Melegh, 2023, pp. 303–306, 322–332). Ennek a blokknak jeles képviselője a *Heti Világgazdaság* (*HVG*). A hetilap a cikkeiben a különböző migrációs kategóriákat (menekült, letelepedésikötvény-birtokló, vendégmunkás stb.) egyként kezeli. A *HVG* emellett gyakran hasonlítja össze a visegrádi országokat, Magyarországot és az EU-t, és ezen keresztül érvel amellett, hogy az országban a kivándorlókkal összehasonlítva milyen csekély a bevándorlók száma. A lap gyakran foglalkozik a bevándorlókra mutatkozó igénnyel, akiknek munkaerőpiaci hozzájárulását Kelet–Nyugat kontextusban keretezi.

> Ami a munkaerőpiacot illeti, a legnagyobb hatása a külföldi munkavállalóknak 2018-ban volt, amikor az összes munkavállaló közel 2 százalékát ők adták. A GKI szerint az ukrán, szerb és román vendégmunkások jellemzően fizikai munkát végeznek, a Nyugat-Európából érkezők pedig jellemzően felsővezetői vagy speciális szaktudást igénylő feladatokat látnak el.

> A GKI kutatása szerint Magyarország nem népszerű végső célpontja a vendégmunkásoknak. A kelet felől érkező munkaerő sok esetben tovább halad nyugatabbra, Ausztria és Németország felé a magasabb fizetések miatt. A nyugatról érkező vendégmunkások számát, mivel jellemzően multinacionális, azon belül is főleg német cégeknél dolgoznak, a nyugati cégek terjeszkedése határozza meg. A későbbiekben számíthatunk az Ázsiából érkező munkavállalók számának növekedésére, tekintettel az újonnan építendő dél-koreai, japán akkumulátorgyárakra és vegyipari üzemekre. (HVG, 2021b)

Ezt a piaci alapú tőke–munka cseréből származó nézőpontot tekinthetjük mögöttes diszkurzív keretnek, a *piaci normalitás keretének*. Ez a perspektíva szorosan kapcsolódik a fent elemzett materiális kondíciókhoz. A nacionalista vagy migrációellenes ellendiskurzus a piacosodás kulturális elutasításán alapszik. Tehát a kritikát nem szisztematikusan végzi el (nem vázol fel alternatív rendszert vagy alkalmaz rendszerkritikát), hanem csak a vélt kulturális és társadalmi hatásokra összpontosít (kulturális identitás, bűnözés, népességcsere), miközben rasszista és hierarchikus különbségtételeket alkalmaz, hogy ezáltal delegitimálja az Európai és az ún. globális piaci és migrációs menedzsmentet. Ebben az ellendiskurzusban csak a „magyar emberek" és szuverén kormányuk akarata számít, amely diszkurzív technika alapján ez a diskurzus populistának is tekinthető (Joppke, 2021; Berezin, 2009; Kalb, 2011; Sik, 2016; Lázár & Sik, 2019).

Ezt az ellendiskurzust és mechanizmusait tökéletesen illusztrálja Kovács Zoltán (akkori nemzetközi kormánykommunikációért felelős államtitkár) Facebook-bejegyzése, amelyben azt taglalja, hogy migránsokra nincsen szükség, a migrációt önmagában meg kell állítani, és a nemzeti kontrollt meg kell erősíteni. Ebben az értelmezésben az „Európába irányuló legális migrációs útvonalak felállítása helyett az EU-nak kellene finanszíroznia a határkerítésépítést".

> A nemzetközi kommunikációért és kapcsolatokért felelős államtitkár a Facebookon azt írta, hogy október 12-én 12 EU-tagállam, köztük a visegrádi négyek belügyminiszterei levelet írtak Margaritis Schinas európai bizottsági alelnöknek és Ylva Johansson uniós belügyi biztosnak. A belügyminiszterek felhívták a két biztos figyelmét, hogy szerintük a fizikai akadályok (mint például a magyar határkerítés) hatékony eszközei a határvédelemnek, amelyek az egész Európai Unió érdekeit, és nem csak a külső határral rendelkező tagállamok érdekeit szolgálják – tette hozzá. Kiemelte: Ebből következően arra szólították fel az Európai Bizottságot, hogy ezt a „legitim intézkedést" az uniós költségvetésből megfelelően

> finanszírozza. Ehhez képest, a tegnap kezdődött 6. Európai Migrációs Fórumon – melynek témája a migráció és a migránsok integrációja – Ylva Johansson arról beszélt, hogy együtt jobban tudjuk „menedzselni" a migrációt, illetve, hogy a társadalmunknak és a gazdaságunknak szüksége van a migránsokra. A nemzetközi szóvivő szerint mindeközben pedig a LIBE bizottság felkérte az Európai Bizottságot, hogy hozzon létre Európába irányuló legális migrációs útvonalakat. Hozzáfűzte: A migrációt meg kell állítani, a migráció brüsszeli menedzselésének pedig véget kell vetni! (Origo, 2021)

Ebben a diszkurzív keretben tehát polarizáció figyelhető meg a „migráció" kontextusában, attól függően, hogy az összességében hasznos vagy káros a helyi társadalom számára. Ez pedig irracionális és csapongó vitát generál a magyar médiában, amelyben a piaci mechanizmusok semmilyen általános kritikája nem szerepel.

Polarizációs szabály

Amikor arra a kérdésre keressük a választ, hogy miért alakul ki, vagy még inkább, miért elkerülhetetlen a polarizáció, fontos, hogy mélyebben vizsgáljunk néhány diszkurzív mechanizmust. A nemzetközi migráció absztrakt piaci kategóriaként lett újraformálva, és ez az elmozdulás a hozzá kapcsolódó vitát az adott szocio-materiális és történelmi kontextusban tovább tolta a feszültségek irányába. A polarizáció könnyedén lehetett az elvont és általánosító migrációfogalom létrejöttének eredménye, pontosan azért, mert ez eltávolítja a migrációs folyamatokat a társadalmi kapcsolatoktól, így az absztrakt és túláltalánosított vitákat szolgálja (pl. jó vagy rossz a migráció). Ezek a diszkurzív fejlemények figyelmen kívül hagyják a migráció szociális és motivációs kontextusait, elfelejtik azt történelmi vagy társadalmi folyamatként kezelni, ezáltal azt kizárólag a hasznos/veszélyes dichotómiában engedik értelmezni. Ez szabályszerűen előhozza a polarizációt és a kritikus reflexiók felemelkedését.

A bevándorlás (mint piaci kategória) teljes és differenciálatlan támogatását a fenti mellett egyéb cikkekben is megfigyeltük. A Bloomberg véleményét bemutatva az ellenzéki/független *Népszava* is piacpárti és a migráció EU-s kezelését támogató álláspontot mutatott be, amikor a Magyar Demográfiai Csúcs migrációellenes megnyilvánulásai kapcsán arról írt, hogy a migrációellenes retorika pusztán nacionalista félelemgerjesztés:

> [A konferencia üzenete] viszont ellentmond egy sor tanulmánynak, miszerint a bevándorlás jót tesz a gazdaságnak, és serkenti a bérek emelését. Az IMF szerint

> ha a beáramlás folytán 1 százalékkal nő a foglalkoztatottak száma, az öt éven belül a GDP 1 százalékos emelkedését eredményezi. Ugyanakkor minden ösztönző dacára a térség továbbra is jelentős népességfogyással küszködik. (Szelestey, 2021)

A nacionalista ellendiskurzusban a migráció mitikus és túláltalánosított aspektusa tökéletesen látszik a közmédia egyik riportjában, amelyben a különböző országokban élő bevándorlók arányáról és a migráció kriminalitásáról értekeznek. A külföldiek összlétszámára hivatkozva a nem-európai migránsok megregulázására szólítanak fel, mivel a jelenlétük – ebben az olvasatban – demográfiai változásokhoz és a közbiztonság romlásához vezet. Ezt a gondolatmenetet a riport úgy prezentálja, hogy egy sor általánosítás után nagyon specifikus esetekre vált.

> Ausztriában rekordot döntött a külföldiek aránya 2015, vagyis a migrációs válság tetőzése után. A hivatalos adatok szerint a 8,9 milliós országban idén év elején 1,8 millió külföldi élt Ausztriában. Ez a lakosság ötödét teszi ki. A külföldiek fele migrációs hátterű, vagyis az Európai Unión kívülről érkezett, tehát minden tizedik ember bevándorló hátterű. És ebben nincsenek benne azok a migrációs hátterű lakosok, akik már Ausztriában születtek. Vizsgálatok szerint ahogy nő a migránsok száma Európában, úgy nő a bűnözés is. Megugrott például a késes támadások, valamint a nők elleni erőszakos cselekmények száma. Olaszországban például ezerhez közelít az olyan iskolák száma, ahol több a migráns hátterű diák, mint az olasz. Az Európai Unió bírálói szerint a közösség a fokozódó migrációs nyomás és az emelkedő bűnözés ellenére sem tesz érdemben semmit, helyette a sokszínűség mellett kampányol. Szakértők szerint azonban azt kellene elérni a migránsokkal szembeni hatékonyabb fellépéssel, hogy tartsák be az európai társadalmi normákat, amely az integrációt is elősegíthetné. (M1, 2021)

A fenti álláspontok közötti vita nemcsak az általánosítás és az elemzési szintek közötti jól látható kavarodás miatt nem vezethet eredményre, hanem azért sem, mert az univerzalista-utilitarista és a bűnözésre, egyedi esetekre hivatkozó nézőpontok harmonizálása nem képzelhető el. Ezek a blokkok mindenképpen magukra maradnak, hacsak nem kezdik el feltárni a polarizáció mélyebb strukturális okait. Ezek a diskurzusok azonban nem foglalkoznak azzal, hogy a migráció hogyan és miként kapcsolódik társadalmi struktúrákhoz és változásokhoz. Ebben a formában a két oldal vitája racionálisan nem kezelhető, pusztán olyan mitikus képekhez juthatunk el, mint a személytelen piaci haszonelvűség absztrakt képzete vagy éppen a „gonosz Soros"-konspirációk. Ezekből kiindulva akár azt

is feltételezhetjük, hogy ez a fajta polarizáció több szereplő részéről tudatos diszkurzív stratégia a népesség különböző szegmenseinek mobilizálására. A társadalmi viszonyokkal kapcsolatos vakság is ilyen képzetekhez és a süketekpárbeszéde-helyzethez vezet.

Az elhallgatás szabálya: kik láthatóak és hallhatóak a polarizált vitában?

A migrációs diskurzusok a magyar médiában – főképp a nacionalista blokkon belül, de bizonyos értelemben a liberális blokkon belül is – követik a Kelet–Nyugat hierarchiákat a migránsok és a menekültek reprezentációjában (Melegh, 2006; Cantat, 2016; Böröcz & Sarkar, 2017). Hierarchikus szabályok szerint jelennek meg a vándorok, és a vonatkozó diskurzusok konstruálják megjelenésük módját. Az eltüntetés rendje ebben a tekintetben különösen fontos. A hallgatás, a be nem mutatás a magyar határon megjelenő menedékkérők esetében az egyik legfeltűnőbb vonás. A vizsgált időszakban nem találtunk cikket, amelyben konkrétan és személyesen foglalkoztak volna a déli határra érkező vagy nem európai migránsokkal. Velük szemben teljesen másképp kezeli a magyar sajtó az Ukrajnából érkező menekülteket. Ennek ékes példái az Orbán Viktor miniszterelnök és egy ukrajnai menekült család határmenti beszélgetéséről készült cikkek. A menekültek valós képpel és hanggal jelentek meg a magyar miniszterelnök mellett.

Óriási tehát a kontraszt a délről érkező menedékkérőkkel, akiket legtöbbször dehumanizáló, éjjeli kamerás vagy csuklyás, hátulról készült felvételekkel ábrázolnak, és úgy beszélnek róluk, mint elfogandó bűnözőkről. Ha mégis megjelennek – főleg állami vagy kormányközeli médiában – akkor a beszélgetés mindig az országhatáron kívül zajlik, és az érintettek arról számolnak be röviden, hogy Magyarországon csak áthaladni szeretnének Németország vagy Svédország felé. Személyes történetük szóba sem kerül. Mindeközben a riport nagy része a helyi lakosok olyan történeteire koncentrál, melyek szerint a migránsok kirabolták őket (ennek jó példája: M1, 2022). Ezek tehát nem valós hangok, hanem a félelemkeltést és elitek agendáját szolgálják. Még a független/ellenzéki média sem biztosít teret arra, hogy az érintettek szabadon és részletekbe menően beszélhessenek, történetükről, az esetleges nehézségeikről. Ha időszakosan elő is kerül, akkor is leginkább arról beszélnek, hogy miképpen jártak el velük, amikor a határkerítésnél visszafordították, esetleg elkapták őket (Bernáth & Messing, 2016).

Az ukrajnai menekültek helyzete merőben más, hiszen nekik nemcsak az ellenzéki, de még a kormánysajtó is biztosított teret a megszólalásra, akár hosszabb interjúk formájában is. Jó példa erre a *Népszava* azon cikke, amelyben egy ukrán nő arról számol be, hogy „a férjemet elvitték a frontra, mi pedig menekülünk a gyerekekkel" (Béres & Huszár,

2022). Ez jól mutatja, hogy a jelenlegi háborús helyzetben visszatértek a humanitárius diskurzusok a korábbi időszak marginalizáltságból és izolációjából (Melegh et al., 2019; Bernáth & Messing, 2016; Nagy, 2019). Emellett az is kijelenthető, hogy a Kelet–Nyugat hierarchia alapvető szabályai nem tűntek el a történelem során, hanem inkább mesterségesen ráerősítettek, hiszen csak a nem európai „alávetettek" nem képviselhetik magukat a magyar sajtóban (Spivak, 1990).

Hasonló mechanizmus figyelhető meg a főképp a független/ellenzéki sajtóban megjelenő liberális blokkban. Korábban nagy vitát váltott ki az ellenzéki sajtóban, hogy letelepedési engedélyt lehetett vásárolni magáncégeken keresztül, és ennek keretében hosszasan kritizálták a kormányt, hogy felelőtlenül ad absurdum bűnözőket szabadít az országra. Ez önmagában éppen a migráció piacosodásával kapcsolatos jelenség, tehát a menedzselt migráció pártján álló liberális blokk elvileg el is fogadhatná és támogathatná ezt a folyamatot. De miután úgymond ellenőrizetlen és gyanús orosz, kínai vagy éppen közép-ázsiai üzletemberekről van szó, ebben az esetben is jól működik az orientalista kizárás. Sőt az is érdekes e vita kapcsán, hogy egyetlen érintett kötvényvásárlót sem szólaltattak meg semmilyen cikkben. Ez azt mutatja, hogy a hierarchikus gondolkodás mellett általános és blokkokon átnyúló bizalmatlanság érzékelhető a migráns nézőpontokkal szemben.

Legális, munkavállalási céllal érkező bevándorlók sincsenek személyükben bemutatva, csupán adatokként szerepelnek a migráció hatásainak vizsgálata során. Erre jó példa, hogy egyetlen Magyarországon tartózkodó ukrán munkavállaló személyes nézőpontja sem került bemutatásra, függetlenül attól, hogy a számuk már a háború előtt is több tízezer volt (Meszmann & Fedyuk, 2019). Csak akkor kaptak figyelmet, mikor a sajtó a magyar munkavállalók elégedetlenségét mutatta be a „betolakodókkal" szemben.

A munkaadókra ugyanúgy érvényes ez az elhallgatás, hiszen az ő meglátásaikat és a munkaadói irányelveiket sem tárgyalják. Az elhallgatás annak bizonyítéka, hogy a jelenlegi diskurzusok nem akarják és nem is képesek a migrációt szisztematikus társadalmi kontextusban kezelni. A magyar olvasók nem értesülhetnek arról, hogy ezek a csoportok milyen viszonyrendszer eredményeként jelennek meg az országban azon kívül, hogy több pénzt akarnak keresni. Miközben ők különböző szereplők, többek között a magyar kormány tevékenységének köszönhetően érkeznek.

A Nyugat mögé rejtőzés és diszkurzív egység a keleti határ ügyében

A fent bemutatott megfigyelések további megerősítést kapnak azzal, hogy bizonyos diskurzusokat Magyarország viszonylatában csak nagyon ritkán használnak direkt módon

újságírók vagy politikai szereplők. A piac- és EU-párti, a menedzselt migráció melletti kiállás, vagy e keret használata ritkán jelent meg közvetlenül. Még az ellenzéki média is csak külföldi újságok és szakértők mögé bújva vállalta ezt a perspektívát. Az indirekt technika a nyugati médiumok szemlézésére (egy keletinek tekinthető újság sem volt magyar cikk alapja) vagy a nyugati, EU-s megszólalók idézésére épül. Ez egy rejtett Kelet–Nyugat keretezés, hiszen a nyugati/civilizált világ idézése nem konfrontatív módja annak, hogy a migrációt menedzselt formában engedő álláspontot olyan civilizált rendnek mutassák be, amelyet Magyarország nem követ.

Pontosan ez látszik az ellenzéki *HVG*-nél, amikor egy Ferenc pápát idéző BBC-riporton keresztül értekezett menedékkérőkről: „A pápa kelet-mediterrán körútját arra használja fel, hogy felhívja a figyelmet a migránsok és menekültek nyomorúságos helyzetére. A Földközi-tenger »sírkövek nélküli, hideg temetővé válik […] Könyörgöm, állítsuk meg a civilizáció hajótörését!« – hangsúlyozta" (HVG, 2021e).

Szintén ez a módszer látható a *HVG* egy másik cikkében, amelyben az EU keleti határaira küldött humanitárius segélyekről írtak. A hetilap arról számolt be, hogy krízismenedzsmentért felelős Janez Lenarčič és belügyekért felelős Ylva Johansson EU-biztosok 11 tagállammal egyetemben sátrakat küldtek Litvániának a belarusz határon kialakult válság során, míg a magyar kormány nem tett semmit. Ez a *HVG* EU-val foglalkozó rovatában jelent meg (HVG, 2021a).

Ez nem azt jelenti, hogy a kormánypárti sajtó ne használná ugyanezt a „nyugati szemeken keresztül" technikát, mikor politikusokat, sajtótermékeket idéz. Nemes egyszerűséggel felcseréli az „Európa mint a jó" nézőpontot arra, hogy „Európa mint a gonosz" (Böröcz, 2006). Az ő esetükben azonban nincsenek elhallgattatva a magyar megszólalók. A nyugatos megközelítéssel szemben más forgatókönyvvel dolgoznak, azt akarják bemutatni, hogy Európa és a Nyugat „normális" része a magyar álláspontot követi. Ennek ékes példája a kormánypárti *Magyar Nemzet* egyik cikke. Ebben a szélsőjobboldali francia esszéista-politikus, Éric Zemmour látogatása kapcsán értekeznek a magyar és nemzetközi liberális sajtó aljas működéséről és hamis antirasszizmusáról, szembeállítva azt az Orbán és Zemmour által képviselt „normalitással".

> Az itthoni liberális sajtó már megint – szokásához híven – a nyugati liberális hatalom szócsöve. Mi sem mutatja ezt jobban, mint az, hogy mind ugyanazt írják Éric Zemmourról, miután kiderült, hogy pénteken Budapestre látogat Orbán Viktor meghívására. Egyből mind a szokásos mocskoló – és most már üresen kongó – „szélsőjobboldali", „rasszista", „gyűlöletkeltő" bélyegeket ismételték mantraszerűen. Végül is, számukra ez egy kiváló alkalom, hogy a tájékozatlan

> embereket megint megijesszék, és összemossák a miniszterelnököt ezekkel a szitokszavakkal – hiszen elkezdődött a kampány. (Almássy, 2021)

Közös harc a káros Kelet ellen

A belarusz válság esetében ismételten a Kelet–Nyugat diszkurzív kapcsolatok működése volt felfedezhető, hiszen a két blokk hasonló diskurzusokat használt. Ennek az lehetett az oka, hogy a válság nem Magyarországon, hanem „Keleten" volt. Ebben az esetben az általunk vizsgált médiumok ugyanazokat a kifejezéseket – szekuritizáció, erős Európa, migrációs nyomás – használták a keleti országok, Belarusz és Ukrajna kapcsán. A „despotikus" „keleti" országokkal (mint Belarusz és mögötte Oroszország) szembeni nyugati „gyanút" össze lehet kapcsolni a muszlimok, illegális bevándorlók és nem európaiak jelenléte miatt érzett nyugat- és közép-európai pánikkal. Ezáltal új közös terep keletkezett, ahol blokkok egyetérthetnek egymással.

A fenti egyetértés szembeötlő a liberális *HVG* cikkében, amelyben arról írnak, hogy egy brüsszeli találkozó során politikusok úgy nyilatkoztak, hogy Belarusz maffiamódszerekkel exportál migránsokat, és szolidaritást kell vállalni az EU külső határain lévő államokkal. A cikk a következő eurocentrikus idézettel zárul: „A vita végén Ylva Johansson, az EU belügyi biztosa azt mondta, hogy: egységre, határozottságra és szolidaritásra van szükségünk. Nem bizonyulhatunk gyengének a brutális elnyomással és a provokációval szemben, mi a demokráciát és nem az autokráciát képviseljük" (HVG, 2021d).

A közös platform a kormánypárti *Magyar Nemzet* cikkében is látszik, amelyben a lengyel határvédelmi intézkedések támogatásáról írnak, illetve arról, hogy az illegális migránsokat fel kell tartóztatni a Belarusszal közös határon. E tekintetben fontos megjegyezni, hogy a lengyel kormány ekkor a magyar kormánnyal szövetséges irányt képviselt. Ez is indokolhatta a szolidaritást:

> Mi, közép-európaiak továbbra is megvédjük magunkat, Európát és a határainkat, segítjük egymást ebben a tekintetben – fogalmazott [Szijjártó], hozzátéve, hogy idén már mintegy 100 ezer illegális bevándorló érkezett déli irányból a kontinensre. Aláhúzta: Magyarország hálás a többi visegrádi államnak a határok védelméhez nyújtott támogatásukért, valamint Ausztriának a folyamatos egyeztetésért. (Magyar Nemzet, 2021a)

Összességében tehát ezekben a cikkekben is a Kelet–Nyugat diskurzus mint a blokkokat összekötő és hierarchiákat biztosító mechanizmus működését láthatjuk.

Az antirasszizmus elvetése és a jogsértések elfogadása

A következő szabály, amihez eljutunk, arról a vitáról szól, hogy ki „kiálthat rasszizmust" és ki nem. A normál EU-s menedzsmentet támogató diskurzus gyakran példálózik azzal, hogy a kelet-európai nacionalizmus veszélyes és rasszista szólamokat használ. Az általunk vizsgált liberális hetilap, a *HVG* egyik cikkének címében azt írja, hogy Orbánt Boszniában rasszistának, idegengyűlölőnek és szégyenteljesnek látják.

> Boszniában rasszistának tartják Orbán szavait.
> Idegengyűlölő, rasszista, szégyenteljes – ilyen reakciókat kapott Orbán Viktor miniszterelnök és Kovács Zoltán államtitkár Boszniából, amiért kihívást és biztonsági nehézségeket emlegettek a nagyszámú muszlim lakosság miatt. (HVG, 2021f)

Ezzel szemben a nacionalista diskurzusok elutasítják az egyetemes, egyenlő emberi jogok tágabb, a vándorok helyzetére való alkalmazását, ami az antirasszizmus és a szolidaritás megkérdőjelezéséhez vezet (Cantat, 2016; Cantat & Feischmidt, 2019; Enyedi, 2024). Ahogy az feljebb bemutattuk, a nacionalista blokk egyik kulcseleme az, hogy a saját csoport iránti „szeretet" felülírja a rasszizmussal kapcsolatos esetleges vádakat, sőt, igazából a másik blokk alkalmaz kettős mércét, és engedelmeskedik különböző érdekeknek, mikor a rasszizmus ellen harcol.

Ez a megkülönböztetéspárti perspektíva azokat a civil szervezeteket kritizálja, akik fellépnek a munkaerőpiaci diszkrimináció ellen. A kormánypárti *Magyar Nemzet* egyik cikkében a következőképpen érvel:

> A francia migránsvédő szervezet szankcionálná a külföldi munkavállalókat kiszűrő munkaközvetítőket. Nem kérnek a bevándorlókból a francia munkáltatók. Az SOS Racisme jogvédő szervezet friss vizsgálata szerint a rövidtávú munkaerő-közvetítéssel foglalkozó ügynökségeknek csaknem a fele, 45 százaléka segíti a francia munkáltatókat abban, hogy kiszűrjék és elkerüljék a külföldi és „nem európai kinézetű" munkásokat. (Magyar Nemzet, 2021b)

Az antirasszizmus elvetésének ezen aspektusa erősen rezonál azzal a fent elemzett ténnyel, hogy a magyar médiában egyszerűen nem jelennek meg migránsperspektívák. Ahogy azt korábban írtuk, ez némileg változott az ukrajnai menekültek megszólaltatásával, ami megint csak azt mutatja, hogy gyakorlatilag teljes konszenzus van abban, hogy nem szabad szóhoz juttatni vándorokat, az alávetetteket nem kell megszólalási lehetőséghez engedni, amennyi-

ben nem európai, esetleg muszlim vagy afrikai emberekről van szó. Ez a dekontextualizált félelem és elhallgattatás hozzájárul a menedékjogok és a tisztességes ellátás csorbításának legitimációjához, ami az illiberális kor egyik nagy újdonsága (Kauth & King, 2021).

A szükséges európai és nem európai bevándorló munkaerő és a kelet-európai munkások kizsákmányolása – A kontextus hiánya

A Nyugat mögé bújás technikájából egy másik nagyon érdekes fejlemény is következik a magyar médiapiacon: annak a kimondása, hogy a migránsmunkaerőre szükség van Európában és a régióban, ki van szervezve az Európai Bizottságnak és még inkább a befektetőknek. Általában ők beszélnek, amikor munkaerőhiányról van szó. Ilyenkor szóba sem kerül az alkalmazottak kiszolgáltatottsága. Ezek a cikkek emellett nem tematizálják a kelet-európai munkaerő masszív kiáramlásának tényét, azaz nem látjuk, hogy ebben a folyamatban „nekünk" mi lenne a szerepünk. Tehát a piac szisztematikus és általános kritikája itt is elmarad.

Példaképpen a következőt olvashatjuk:

> Nagy-Britanniában a munkaadók azt javasolják a kormánynak, hogy adjon átmenetileg 10 ezer uniós kamionsofőrnek munkavállalási engedélyt, mert különben leállhat a piacok ellátása, amely a Brexit után amúgy is problematikussá vált az ország egyes területein, például Észak-Írországban.
>
> Finnországot a világ legboldogabb országának nevezik, mert az első helyen végzett ebben a versenyben, de a lakosság gyorsan öregszik, és egyre fogy a munkaerő. Japán után Finnország van a legnehezebb helyzetben ebből a szempontból. Az OECD országai közül itt van a legnagyobb szakmunkáshiány, de a toborzást akadályozza, hogy a munkaadók ragaszkodnak a finn nyelvtudáshoz. Most lassacskán áttérnek az angolra. (HVG, 2021c)

A cikk láthatólag a munkaerőhiány pótlásával kapcsolatos problémákat és annak kudarcát hasonlítja össze, miközben a munkavállalói viszony, illetve az esetleges kiszolgáltatottság kérdése szóba sem kerül. A kiszolgáltatottsággal kapcsolatos diszkurzív formációk témavilágában nem jelenik meg a migráns munkaerő kizsákmányolása, csak a kelet-európai munkások problémái kapcsán tűnnek fel az ilyen típusú megjegyzések és perspektívák. Ez a leválasztás rendkívül fontos számunkra. Kialakultak ugyanis a csak a kelet-európaiak „kihasználásáról" szóló formációk. Erre mutat rá a következő *HVG*-s példa, amelynek a címe csak a kelet-európaiakra koncentrál, csak ők jelennek meg „áldozatként":

> Brüsszelnek meg kellene szüntetnie a szerződéses vendégmunkások kizsákmányolását – ezt javasolja több képviselő az Európai Parlamentben, miután elolvasták a londoni Guardian feltáró riportját arról, hogy a húsiparban alacsony munkabérekért és rossz munkakörülmények között dolgoztatják azokat a vendégmunkásokat, akiket munkaközvetítők szerződtettek. (Lengyel, 2021)

Jámbor András, mérsékelt baloldali politikus ATV-s interjúja jó példája annak, hogy hogyan alakulnak ki feszültségek az az Európán belüli egyenlőtlenségre fókuszáló és az Európát az alapértékek civilizált/morális védelmezőjeként értelmező diskurzusok között. Ebben a Kínáról szóló interjúban tisztán látszik a morális Európa (alapérték-védelem) és a helyi kelet-európai (beleértve a migráns munkaerőt is) munkások kapcsán használt diskurzusok közötti ellentmondás. Ez egy, az adott europaizációs diskurzus paradoxona, hiszen az egyik legbaloldalibb politikus arra szólít fel, hogy a német befektetők lépjenek fel Kínával szemben, miközben azt is fontosnak tartja, hogy a kelet-európai munkásokat erősebb védelem illesse meg. Az interjút készítő újságíró rá is játszik erre:

> J. A.: Hát én azt gondolom, hogy igen, egyébként egyetértünk ebben. Tehát, hogy én azt gondolom, hogy ezek a nagy cégek alapvetően megvásárolják az olcsó magyar munkaerőt, és utána ezért cserébe Orbán Viktor hatalmat kap tőlük, és segítenek nekik egyébként a különböző nyugati politikai küzdelmekben, európai uniós politikai küzdelmekben. Tehát a bajor kancellár, bocsánat, nem kancellár, hanem tartományi vezető, aki most a müncheni stadion díszkivilágítását kérte, ugye a CSU nevű pártnak a vezetője és ez a CSU nevű párt azért négy-öt évvel ezelőtt még az Orbán-kormány migrációs politikáját például erőteljesen támogatta a háttérben. Tehát én inkább azt gondolom, hogy itt van egy ilyen összefüggés.
> Mv: Nem teljesen erre gondoltam, de értem, amit mond. Arra gondoltam, hogy amikor azt mondják, hogy kínai egyetem és kínai hitel, és még Magyarország meg is vétózza a Kínát elítélő közös nyilatkozatot ugye uniós szinten, akkor nem ugyanerről beszélünk? Arra gondolok, hogy lehet közös nyilatkozatokat ugye kiadni például Kínával szemben az Európai Unióval, de mi értelme van? Ugye a kormány is azt mondja, hogy semmi értelme nincs. És valóban, mi értelme van? Tehát látjuk, hogy Németország és Kína között mi történik. A legnagyobb partnere az Unióban Kínának Németország. Kétévente közös kormányüléseket tartanak, kormányközi egyeztetéseket. Akkor ugyan miféle kiállást várhatunk igazából a szavakon túl tulajdonképpen?

> J. A.: Amikor arról beszélünk, hogy egy politikai közösség, egy ország, vagy az Európai Unió, ami megválasztott képviselőkkel, megválasztott miniszterelnökökkel vezeti ezeket az országokat és képviseli a választópolgárokat, akkor szerintem az egy fontos elvárás, hogy az a morális minimum meglegyen, hogy bizonyos emberi jogokat megvédünk. És szerintem amikor a magyar kormány mondjuk a különböző kínai emberi jogi sértéseket nem hajlandó elítélni, akkor szerintem nem képvisel – tehát nem tudja azt a legitimációt beteljesíteni, amit mi elvárunk tőle. Mert szerintem, vagy én azt gondolom, hogy a magyar emberek azok nem értenek egyet azzal, ami Kínában történik, abban a megfigyelő államban, vagy mondjuk az ujgurok helyzetében. (ATV, 2021)

Ez az interjú is mutatja, hogy baloldali diskurzusokban a német vállalatok kritizálhatók mint befektetők és a helyi kormány támogatói, miközben antihomofób kiállásuk dicséretet kap. Ez az ellentmondás látszik akkor is, amikor Jámbor morális konfliktusra szólít fel Kínával szemben. Ez a liberális-menedzselt Európa blokkon belüli törésvonalakra utal, hiszen a Kelet–Nyugat hierarchiák használata és piac általános kritikájának hiánya bomlasztja a morális Európa képét.

Érdekes módon a nacionalista blokkon belül nincsenek ilyen törésvonalak, bár ez nem meglepő annak tudatában, hogy ez a csoport egyrészt nem veszi figyelembe a nem európai és nem keresztény embereket, másrészt az Európán belüli egyenlőtlenséget és a kelet-európai munkavállalók kizsákmányolását nem különálló diskurzusként kezeli, hanem a biopolitikai veszteségekhez és a nemzet demográfiai sebezhetőségéhez kapcsoltan értelmezi. Kövér László, a magyar országgyűlés akkori elnökének szavaiból is látszik ez, amikor is arról értekezik, hogy a „kannibál Nyugat" elrabolt 25 millió munkást Kelet-Európából és ingataggá tette a nemzeti identitásukat (MTI-Népszava, 2021). A biopolitikai, nacionalista, illetve a kelet-európai áldozatiság keretezések közötti kapcsolat és a nem-európai embereket támadó diskurzusok együttes használata jól magyarázza azt, hogy miért lettek ezek a nézetek olyan népszerűek a kelet-európai munkástömegek körében (Kalb, 2011).

Rezonál-e a közvélemény? Előzetes eredmények

2023-ban, a médiaelemzés után másfél évvel egy (részben azon alapuló) reprezentatív közvéleménykutatást végeztünk. Arra törekedtünk, hogy a módszertani részben leírt módon a különböző blokkokban szereplő állítások együttjárását megvizsgáljuk, és választ kapjunk arra, hogy a közvéleményen belül is megtaláljuk-e a fenti blokkokat,

illetve milyen diszkurzív összefüggések működhetnek az adott kulturális térben. Amikor szignifikáns Kendall tau-b kapcsolatokat kerestünk az egyes diszkurzív állítások között, azt vehettük észre, hogy erős kapcsolat volt a blokkot képező migrációs és nem migrációs állítások között. Tehát mind a nacionalista, mind pedig a liberális, menedzselt Európa blokk esetében jól illeszkedtek a migrációs állítások, és a kapcsolatok túlnyomó többségben szignifikánsak voltak. Azok, akik elfogadják a liberális, menedzselt Európa-elemeket (emberi jogok védelme, a kelet-európai országok letértek az európai útról, az EU-s források rosszul vannak felhasználva, az EU segít a gazdasági fejlődésben, a központi EU-s intézményeket erősíteni kell, plusz a kapcsolódó biztonsági kérdések, valamint európai identitás), úgy tartják, hogy az EU munkaerőpiaci problémáira megoldást jelent a migráció, és az EU jól kezeli azt. Az egyetlen elem, ami nem korrelált jól ezekkel az állításokkal, az a nem európaiak további beengedésére vonatkozó állítás, hiszen itt ennek a blokknak a tagjai is átlagban pozitívan (vagyis az állítást támogatóan) válaszoltak. Ez azt mutatja meg, hogy a migrációtól való félelem még a liberális, menedzselt Európát választók körében is markánsan jelen van, ami az adott perspektíva hegemóniájára utal.

A nacionalista blokk a liberálisnál sokkal nagyobb kohéziót mutatott a vonatkozó állítások összhangja szempontjából. Egyedül abban a kérdésben volt kisebb elbizonytalanodás a blokkban várható negatív vélekedéshez képest, hogy „Európa segíti-e a migráció kezelését". Feltételezhetjük azonban, hogy ez az állítás rosszul volt megfogalmazva és negatívan is értelmezhető, mégpedig úgy, hogy az EU *sajnos* segíti a migrációt nem európai országokból. Ettől függetlenül nagy biztonsággal állítható az, hogy a médiában megjelenő diszkurzív blokkok jól rezonálnak a közvéleménnyel, tehát a polarizált kommunikáció valós társadalmi törésekhez is vezetett.

Sőt, a különböző elemek prediktív erejének vizsgálatakor, tehát hogy mely állítás járult hozzá leginkább az adott migrációellenes állítás („a dolgok csak rosszabbra fordulnának, ha sok külföldit engednénk be") jóváhagyásához vagy elutasításához, akkor a két blokkon belül jellemző összefüggésekre figyelhettünk fel.

Az elemzés során láthatóvá vált, hogy a Kelet–Nyugat diskurzusok ténylegesen rendezőelvként jelennek meg a különböző blokkok esetében. A sok külföldi beengedése ügyében az adott komplex állításegyüttesből a kelet–nyugati irányt tartó fejlődési hierarchiára vonatkozó kérdésre adott válasz volt az egyik legerősebb állítás a marginális hatás alapján. Az adott ország fejlettségének felül- vagy alulbecslése az országos átlaghoz képest jó indikátora volt annak, hogy valaki ellenzi további bevándorlók érkezését vagy sem. Ezzel igazoltnak látjuk, hogy ez a diskurzus a migrációs diskurzusok esetében még a közvéleményen belül is fontos szervező elem.

Külön figyelemre méltó, hogy a nacionalista blokk esetében hasonló jelentőségű (értsd: az adott migrációs kérdés más itemekkel közös modelljében a legnagyobb marginális hatással bíró) állítás, hogy az EU ún. LMBTQ-propagandája káros a gyermekek számára. Tehát ez a biopolitikai elem, azaz az adott és vélt propagandával kapcsolatos félelemérzés szorosan összekapcsolódik a migrációs kérdésre adott válasszal. Ez arra utal, hogy az egyrészt biopolitikai, másrészt könnyen rasszizálható geokulturális vélekedések együttese fontos oszlopot képez az adott blokk felépülésében. A liberális blokkon belül a biopolitikai elem helyett és a Kelet–Nyugat diskurzus mellett az a Kelet–Nyugat hierarchiával is összefüggő állítás válik fontossá, miszerint a „magyar kormány nem megfelelően használta fel az EU-s forrásokat". Tehát e blokk válaszadói alulértékelik a többiekhez képest az ország fejlettségét, és szerintük a magyar kormány nem helyesen, korrupt módon használja fel a külső forrásokat.

Mindent egybevetve tehát a média és a közvélemény kapcsolata döntő fontosságú, ezért további kutatás szükséges, hogy jobban megérthessük a kettő közötti kapcsolatot és kauzalitást.

Konklúzió

Két diszkurzív blokk uralja a polarizált magyar sajtót, és maga alá rendeli és társadalmi összefüggéseitől megfosztja a migráció folyamatát. Egyrészt létrejött egy ultranacionalista és biopolitikailag vezérelt blokk, másrészt már hosszabb ideje jelen van egy piac-, menedzselt migrációpárti és EU-fókuszú blokk, amely a piaci igények és a piaci folyamatok rendezett kiszolgálását tartja legfontosabbnak. Ezek nem csupán diszkurzív formációk, hanem mélyen beágyazott tényleges blokkok, amelyek akár történelmi-politikai egységekként is értelmezhetők (Gramsci, 2000 [1916–1935]). A két oldal folyamatos harcban áll egymással, anélkül, hogy a migráció mögötti mozgatórugókat – mint a piacosodás és egyéb társadalmi mechanizmusok – bármilyen szisztematikus kritikával illetnék. A blokkok sok problémát nagyon eltérően kereteznek. Ilyen blokk-képző elem a migráció (identitáskérdések alapján), a szuverenitás mértéke, a helyi kultúra védelme és az Európai Unió lépései és politikái. E felálló diszkurzív blokkok becsmérlő módon és Magyarországra veszélyesként mutatják be a vetélytárs blokkot. Ez a gyalázkodás, illetve a racionális diszkusszió ellehetetlenítése pedig a polarizációs folyamat egyik kulcsmechanizmusa.

Azt is láthattuk, hogy a médiában tapasztalható polarizáció megfigyelhető a közvéleményben is. Ez azt mutatja, hogy a feltárt blokkok stabilak és jól szervezettek, és közvetlen hatásuk van a társadalmi szinten fennálló hatalmi struktúrákra. Az is következik

ebből, hogy a megfigyelt vélemények és attitűdök egy átfogóbb és hosszú távú történelmi folyamat részeként jöttek létre, nem pedig kormányzati vagy médiakampányok közvetlen eredményeiként jelentek meg (Messing & Ságvári, 2017, 2019; Melegh, 2023). Összességében tehát komplexebb megközelítés alkalmazásának szükségessége rajzolódik ki, nem lehet csupán a nacionalizmus felemelkedésére koncentrálni és a diszkurzív változásokat transzgresszióként látni (Wodak, 2015). Társadalom, piac és migráció interakciójában kell gondolkodni mind materiális, mind pedig diszkurzív szinten.

Be tudtuk mutatni, hogy a különböző diszkurzív mechanizmusok – mint a polarizáció, elhallgattatás, Kelet–Nyugat hierarchiában történő pozicionálás és az antirasszizmus elutasítása – segíthetik a blokkok egymás közti interakcióit, és fontos társadalmi tényezők lehetnek a magyar politika fejlődésében. Korábbi kutatások alapján azt is állíthatjuk, hogy az egységes migrációs kategória létrejötte és a piacosodás ideálja kulcselemei lehetnek a megfigyelt diszkurzív mechanizmusoknak, amelyek a történeti fejlődést irányították (Melegh, 2023).

Arra is rá tudtunk világítani, hogy vannak olyan kapcsoló diskurzusok a polarizációtól függetlenül, mint az egyenlőtlenségekhez és a rasszizáláshoz szorosan kapcsolódó Kelet–Nyugat hierarchia. Ezek az öröklött, történelmi Kelet–Nyugat diskurzusok hátteret szolgáltatnak az olyan kérdések vizsgálatához, hogy mely veszélyeket és félelmeket tartjuk fontosnak. A nacionalista blokk például rendszeresen azt a diszkurzív pozíciót veszi fel, miszerint ők a másodrendű státusz ellen küzdenek és a normalitásért harcolnak a hanyatló és józan eszét elvesztő Nyugattal szemben, amely migrációs nyitási kényszert ír számunkra elő. Ennek a logikának az elfogadását pedig elősegítik a biopolitikai félelmek (félelem az ún. LMBTQ propagandától) és attól, hogy a fejlődésünket más országokkal összehasonlításban alulértékeljük. Más oldalról pedig az látszik, hogy a liberális blokk esetében az ország fejlődésének alulértékelése és a magyar kormány teljesítményének erős kritikája és a korrupciótól való félelem felértékeli az EU szerepét, különösen a migrációval kapcsolatos menedzselt nyitottság kapcsán. Az is tisztán látszik a diszkurzív elemzést kiegészítő kérdőív eredményeiből, hogy a közvélemény rezonál ezekkel a diszkurzív mechanizmusokkal.

Emellett fontos látni, hogy olyan, a blokkok számára közös témák is vannak, mint az „erős Európa" versus „hanyatlás" és „a Nyugat káoszba fulladása". Ezeket a kapcsolódásokat és hasonlóságokat behatóan kellene vizsgálni, hogy megérthessük a diszkurzív változások dinamikáját. Továbbmenve, a fentiek alapján még egy új, a biztonságra és ún. fundamentális értékekre épülő, erősebben rasszizáló és erősebb Európát hirdető új diskurzus létrejöttét is vélelmezhetjük. Az elemzés során konkrétan láthattuk, hogy az Ukrajnában zajló háború sokkal szelektívebb, rasszizáltabb humanizmus kíséretében

hozta felszínre a biztonságosító témákat, minden szisztematikus, a materiális kondíciókra és piacosodásra való reflexió nélkül. Lehetséges, hogy lassanként megszületik egy provinciálisabb és az univerzalizmus igényéről lemondó jobboldali diszkurzív formáció, amely a polarizált blokkok elemeit új módon egyesíti biopolitikai és elzárkózási indíttatásból (Chakrabarty, 2000; Enyedi, 2024).

Hivatkozott irodalom

Almássy, F. (2021). Éric Zemmour, avagy az író, aki megváltoztatja a francia politikát. *Magyar Nemzet*, 2021. szeptember. 23. https://magyarnemzet.hu/velemeny/2021/09/eric-zemmour-avagy-az-iro-aki-megvaltoztatja-a-francia-politikat

Andor, L. (2017). *Jóléti modellek, európai válságok*. Noran Libro.

Antunes, R. (2021). *Farewell to Work? Essays on the World of Work's Metamorphoses and Centrality*. Brill. https://doi.org/10.1163/9789004466067

ATV. (2021). Egyenes Beszéd: A kormány elárulta a diákokat? *ATV*, 2021. július 5. https://www.youtube.com/watch?v=jDD9qSFtbek

Béres, M., & Huszár, D. (2022). „A férjemet elvitték a frontra, a gyermekeimmel menekülünk!" – A keserűség az úr a lengyel–ukrán határon. *Népszava,* 2022. február 28. https://nepszava.hu/3148105_lengyel-ukran-hatar-ukrajna-haboru-oroszorszag

Berezin, M. (2009). *Illiberal Politics in Neoliberal Times. Culture, Security and Populism in the New Europe*. Cambridge University Press.

Bernáth, G., & Messing, V. (2016). *Infiltration of Political Meaning Production: Security Threat or Humanitarian Crisis? The Coverage of the Refugee 'Crisis' in the Austrian and Hungarian Media in Early Autumn 2015*. CEU. https://cmds.ceu.edu/sites/cmcs.ceu.hu/files/attachment/article/1041/infiltrationofpoliticalmeaningfinalizedweb.pdf

Böröcz, J. (2000). The fox and the raven: The European Union and Hungary renegotiate the margins of „Europe". *Comparative Studies in Society and History, 42*(4), 847–875. https://doi.org/10.1017/S0010417500003339

Böröcz, J. (2006). Goodness Is Elsewhere. The Rule of European Difference. *Comparative Studies in Society and History, 48*(1), 110–138. https://doi.org/10.1017/S0010417506000053

Böröcz, J. (2022). „Eurofehér" gőg és „piszkosfehér" sérelemérzet. A „rassz" – Európában. *Replika,* 125, 129–150. https://doi.org/10.32564/125.8

Böröcz, J., & and Sarkar, M. (2017). The Unbearable Whiteness of the Polish Plumber and the Hungarian Peacock Dance around "Race." *Slavic Review, 76*(2), 307–314. https://doi.org/10.1017/slr.2017.79

Cantat, C. (2016) Rethinking Mobilities. Solidarity and Migrant Struggles Beyond Narratives of Crisis. *Intersections. EEJSP, 2*(4), 11–32. https://doi.org/10.17356/ieejsp.v2i4.287

Cantat, C., & Feischmidt, M. (2019). Conclusion: Civil Involvement in Refugee Protection – Reconfiguring Humanitarianism and Solidarity in Europe. In Feischmidt, M., Preis, L., & Cantat, C. (Szerk.), *Refugee Protection and Civil Society in Europe* (pp. 379–399). Palgrave Macmillan. https://doi.org/10.1007/978-3-319-92741-1_14

Chakrabarty, D. (2000). *Provincializing Europe. Postcolonial Thought and Historical Difference*. Princeton University Press.

Chase-Dunn, C., Álvarez, A., & Liao, Y. (2023). Waves of Structural Deglobalization. A World-Systems Perspective. *Social Sciences, 12*(5), 301. https://doi.org/10.3390/socsci12050301

Enyedi, Z. (2024). Ideological modules of autocratization. In Croissant, A. & Tomini, L. (Szerk.), *The Routledge Handbook of Autocratization* (pp. 153–165). Routledge. https://doi.org/10.4324/9781003306900-13

Fabry, A. (2019). *The Political Economy of Hungary. From State Capitalism to Authoritarian Neoliberalism*. Palgrave Pivot. https://doi.org/10.1007/978-3-030-10594-5

Fairclough, N. (2001). Critical Discourse Analysis as a Method in Social Scientific Research. In Wodak, R. & Meyer, M. (Szerk.), *Methods of Critical Discourse Analysis* (pp. 121–138). Sage. https://doi.org/10.4135/9780857028020

Foucault, M. (1972). *The Archeology of Knowledge and the Discourses on Language*. Routledge.

Google. (n.d.). Books Ngram Viewer https://books.google.com/ngrams/graph?content=migration+debate&year_start=1980&year_end=2022&corpus=en&smoothing=3&case_insensitive=false

Gramsci, A. (2000). *The Antonio Gramsci Reader. Selected Writings 1916–1935*. New York University Press.

Hallin, D. C., & Mancini, P. (2004). *Comparing Media Systems. Three Models of Media and Politics*. Cambridge University Press. https://doi.org/10.1017/CBO9780511790867

Hann, C. (2019). *Repatriating Polanyi: Market Society in the Visegrád Countries*. CEU Press.

HVG. (2021a). Humanitárius segélyt küldött több uniós ország a litvánoknak, a magyarok nem szálltak be. *HVG*, 2021. július 23. https://hvg.hu/eurologus/20210723_Humantiarius_segelyt_kuldott_az_EU_a_litvanoknak

HVG. (2021b). GKI: 20 ezer kínai és 18 ezer német kapott magyar állampolgárságot. Ezidáig 20 ezer külföldi jutott letelepedési kötvényhez Magyarországon. *HVG*, 2026. július 29. https://hvg.hu/itthon/20210729_GKI_Ot_ev_alatt_20_ezer_kinai_es_18_ezer_nemet_kapott_magyar_allampolgarsagot

HVG (2021c). Szállítás, építkezés, vendéglátás – egész Európát sújtja a munkaerőhiány. *HVG*, 2021. augusztus 27. https://hvg.hu/gazdasag/20210827_Szallitas_epitkezes_vendeglatas__egesz_Europat_sujtja_a_munkaerohiany

HVG. (2021d). EP-képviselők nemzetközi bíróság elé állítanák Lukasenkát. *HVG*, 2021. október 5. https://hvg.hu/eurologus/20211005_Nemzetkozi_birosag_ele_allitanak_Lukasenkat

HVG. (2021e). Ferenc pápa: Politikai önérdek és nacionalizmus, ahogyan Európa bánik a menekültekkel. *HVG,* 2021. december 5. https://hvg.hu/vilag/20211205_Ferenc_papa_Politikai_propagandara_hasznaljak_a_menekulteket

HVG. (2021f). Boszniában rasszistának tartják Orbán szavait. *HVG*, 2021. december 23. https://hvg.hu/vilag/20211223_Boszniaban_rasszistanak_tartjak_Orban_szavait

Joppke, C. (2020). *Neoliberal Nationalism Immigration and the Rise of the Populist Right*. Cambridge University Press. https://doi.org/10.1017/9781108696968

Kalb, D. (2011). Introduction. In Kalb, D., & Halmai, G. (Szerk.), *Headlines of Nation, Subtexts of Class: Working-Class Populism and the Return of the Repressed in Neoliberal Europe* (pp. 1–36). Berghan Books. https://doi.org/10.1515/9780857452047-002

Kauth, J. T., & King D. (2020). Illiberalism. *European Journal of Sociology, 61*(3), 365–405. https://doi:10.1017/S0003975620000181

Kiss, T. (2017). Escaping the "Balkanizing" Gaze? Perceptions of Global and Internal Developmental Hierarchies in Romania. *East European Politics and Societies, 31*(3), 565–595. https://doi.org/10.1177/0888325417701816

Kołodziejczyk, D., & Huigen, S. (2023). East Central Europe Between the Colonial and the Postcolonial: A Critical Introduction. In Huigen, S., & Kołodziejczyk, D. (Szerk.), *East Central Europe Between the Colonial and the Postcolonial in the Twentieth Century* (pp. 1–32). Palgrave Macmillan. https://doi.org/10.1007/978-3-031-17487-2_1

Krekó, P., & Enyedi, Zs. (2018). Explaining Eastern Europe: Orbán's Laboratory of Illiberalism. *Journal of Democracy, 29*(3), 39–51. https://dx.doi.org/10.1353/jod.2018.0043

Krastev, I. (2022). *Democracy, Demography and the East-West Divide in Europe*. Groupe D'Études Gépolitiques. https://geopolitique.eu/en/2022/01/17/democracy-demography-and-the-east-west-divide-in-europe/

Lázár, D., & Sik, E. (2019). Morális pánikgomb 2.0. *Mozgó Világ,* 11, 15–32.

Lengyel, M. (2021). Hiába mennek nyugatra, sok kelet-európai keleti bért kap ott is. *HVG*, 2021. október 7. https://hvg.hu/gazdasag/20211007_Hiaba_mennek_nyugatra_sok_keleteuropai_keleti_bert_kap_ott_is

Levitsky, S., & Way, L. (2020). The New Competitive Authoritarianism. *Journal of Democracy, 31*(1), 51–65. https://dx.doi.org/10.1353/jod.2020.0004

M1. (2021). Összeállítás: Demográfiai átalakuláshoz vezetett a tömeges migráció Nyugat-Európában. *M1*, 2021. november 18. https://mediamonitor-observer.hu/company-common-web/#/view-article/rtvArticle/6196226ff40f1941838df24e/5c57fa-781e5ffd006727ae3b/618bbabf08698c2e14f427da

M1. (2022). Migráció: nagy a gond Szerbiában. *M1*, 2022. január 19. https://www.youtube.com/watch?v=nnr4Ua30Pcg

Magyar Nemzet. (2021a). Szijjártó Péter: A lengyeleket sikeres politikájuk miatt támadják. *Magyar Nemzet*, 2021. október 22. https://magyarnemzet.hu/kulfold/2021/10/szijjarto-peter-a-lengyeleket-sikeres-politikajuk-miatt-tamadjak

Magyar Nemzet. (2021b). Lapozó: A francia migránsvédő szervezet szankcionálná a bevándorlókat kiszűrő munkaközvetítőket. *Magyar Nemzet*, 2021. október 8. https://magyarnemzet.hu/kulfold/2021/10/lapozo-a-francia-migransvedo-szervezet-szankcionalna-a-bevandorlokat-kiszuro-munkakozvetitoket

Maneri, M. (2023). A comparative analysis of migration narratives in traditional and social media. Bridges Working Paper. NO 11. https://www.bridges-migration.eu/publications/a-comparative-analysis-of-migration-narratives-in-traditional-and-social-media/

Mannheim, K. (1936). *Ideology and Utopia*. Harvest Books, Harcourt, Brace & World Inc.

Melegh, A. (2006). *On the East/West Slope. Globalization, Nationalism, Racism and Discourses on Central and Eastern Europe.* CEU Press. https://doi.org/10.4324/9781003721109

Melegh, A. (2016). Unequal Exchanges and the Radicalization of Demographic Nationalism in Hungary *Intersections, 2*(4), 87–108. https://doi.org/10.17356/ieejsp.v2i4.287

Melegh, A. (2023). *The Migration Turn and Eastern Europe. A Global Historical Sociological Analysis*. Palgrave Macmillan. https://doi.org/10.1007/978-3-031-14294-9

Melegh, A., Kiss, T., Csánóová, S., Young-Demarco, L., & Thornton, A. (2016). The perception of global hierarchies: South Eastern European patterns in comparative perspectives. *Chinese Journal of Sociology, 2*(4), 497–523. https://doi.org/10.1177/2057150X16670836

Melegh, A., Vancsó, A., Hunyadi, M. & Mendly, D. (2019). Positional Insecurity and the Hegemony of Radical Nationalism. Migration and Justice in the Hungarian Media. *The International Spectator, 54*(3), 54–71. https://doi.org/10.1080/03932729.2019.1641783

Melegh, A., & Csányi, Z. (2023). Migration anxieties in Eastern Europe. Material grounds for an anti-migrant turn in a global-historical perspective? *Journal of Contemporary Central and Eastern Europe, 31*(3), 561–584. https://doi.org/10.1080/25739638.2023.2274671

Messing V, & Ságvári, B. (2017). *Looking behind the culture of fear: Cross-national analysis of attitudes towards migration*. Friedrich Ebert Stiftung. https://cps.ceu.edu/sites/cps.ceu.edu/files/attachment/article/3014/messing-sagvari-fes-study-march-2018.pdf

Messing V, & Ságvári, B. (2019). Still divided but more open. Mapping European attitudes towards migration before and after the migration crisis. *Človek a spoločnosť, 22*(4), 77–80.

Meszmann, T., & Fedyuk, O. (2019). *Central and Eastern European Migration, 8*(1), 75–93. https://doi.org/10.17467/ceemr.2019.03

Mignolo, W. D. (2000). *Local Histories and Global Designs: Coloniality, Subaltern Knowledge, and Border Thinking*. Princeton University Press.

Mihályi P., & Szelényi, I. (2019). *Rent-seekers, profits, wages and inequality: The top 20%*. Palgrave Pivot. https://doi.org/10.1007/978-3-030-03846-5

Nagy, B. (2019). A magyar menekültügy harminc éve. Sírbeszéd. *Élet és Irodalom*, *63*(26), 9.

MTI–Népszava. (2021). Kövér László ma éppen nyugat-európai „kannibál munkaerő-politikát" vízionált Nógrádban. *Népszava*, 2021. szeptember 18. https://nepszava.hu/3132606_kover-laszlo-ma-eppen-nyugat-europai-kannibal-munkaero-politikat-vizionalt-nogradba

Origo. (2021). Kovács Zoltán: A migráció menedzselésének véget kell vetni. *Origo*, 2021. október 28. https://www.origo.hu/itthon/2021/10/kovacs-zoltan-a-migracio-menedzselesenek-veget-kell-vetni

Polanyi, K. (2018 [1945]). Universal Capitalism or Regional Planning? In Cangiani, M., & Thomasberger, C. (Szerk.), *Karl Polanyi 2018: Economy and Society* (pp. 231–240). Polity Press.

Polanyi, K. (2001 [1944]). *The Great Transformation: The Political and Economic Origins of Our Time* Beacon Press.

Polyák, G., & Urbán, Á. (2024). Hungary: One Country, Two Media Systems. In Schapals, A. K., & Pentzold, C. (Szerk.), *Media Compass. A Companion to International Media Landscapes* (pp. 70–83). Wiley-Blackwell. https://doi.org/10.1002/9781394196272.ch8

Said, E. W. (1978). *Orientalism*. Pantheon Books.

Sik, E. (2016). Egy hungarikum: a morális pánikgomb. *Mozgó Világ, 42*(10), 67–80.

Spivak, G. C. (1990). *The Post-Colonial Critic: Interviews, Strategies, Dialogues.* Routledge.

Szelestey, L. (2021). Szabad szemmel: a nagy lakosságcsere-elmélet körül forog Orbán demográfiai tanácskozása. *Népszava*, 2021. szeptember 24. https://nepszava.hu/3133156_szabad-szemmel-a-nagy-lakossagcsere-elmelet-korul-forog-orban-demografiai-tanacskozasa

Todorova, M. (1997). *Imagining the Balkans*. Oxford University Press.

Tomini, L. (2021). Don't Think of a Wave! A Research Note about the Current Autocratization Debate. *Democratization, 28*(6), 1191–1201. https://doi.org/10.1080/13510347.2021.1874933

UNHCR. (2025). *Global Trends: Forced Displacement in 2024*. UNHCR.

Wodak, R. (2015). *The Politics of Fear*. SAGE.

Wolff, L. (1994). *Inventing Eastern Europe: The Map of Civilization on the Mind of Enlightenment*. Stanford University Press.

Függelék

Kulcstémák kronológiai sorrendben

Július	Nemzeti konzultáció az LMBTQ és migrációs témában a kormány által szervezve; a kínai Fudan Egyetem elleni ellenzéki fellépés; belarusz menekültválság
Augusztus	Afganisztáni krízis; Orbán-interjú Tucker Carlsonnal a Fox Newson migrációs témákról; menekültválság a belarusz határon
Szeptember	Afganisztáni krízis, az USA kivonul, félelem egy jövőbeni menekültválságtól; belarusz válság folytatódik; EU-s jogállami vizsgálat Magyarország ellen; német választások, új migrációs politika; a kormány által szervezett demográfia csúcs neokonzervatív szereplők jelenlétével
Október	Afganisztáni és belarusz válság; EU-s jogállamisági vizsgálat folytatódik; az egyiptomi elnök és Marine Le Pen látogatása, ahol a migrációról is szó van; ellenzéki előválasztás kezdődik, minimális migrációs fókusszal

November	Ellenzéki programbemutató a kormány migrációs politikájának támadásával; belarusz válság folytatódik; az EU bírósága dönt a Stop Soros törvénycsomag jogszerűtlenségéről, ami szembemegy a kormány migrációs és NGO-ellenes politikájával; az ellenzéki miniszterelnökjelölt azzal kampányol, hogy Orbán fogad be migránsokat, nem Soros
December	Emmanuel Macron látogatása további migrációs diskurzushoz vezet; AB-döntés az EU fennhatóságának elvételéről a határellenőrzésben és arról, hogy nem adható menedékjog, ha nincs elegendő EU-s döntés
Január	Ukrajnai feszültségek nőnek; választási kampány folytatódik, amiben a migrációs kérdések a kormány és újságírók által is promotálva vannak
Február	Oroszország megtámadja Ukrajnát, kitör a háború, ami a migrációs diskurzusok átgondolására késztet
Március	A háború folytatódik Ukrajnában, menekülthullámok alakulnak ki, széleskörű humanitárius segítségnyújtás, a kormány segítséget ígér, ha az ukrán menekültek munkába állnak; vita az ellenzék és a kormány között arról, hogy ki akar jobban kimaradni a háborúból; kormányzati nagygyűlés migrációs és hierarchikus témákkal; Frontex-megegyezés Moldovával, EU-s aktivitás menekültkérdésben